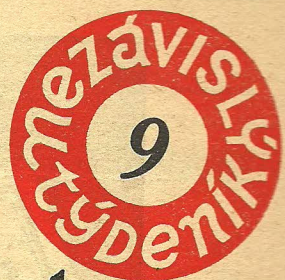

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 2. BŘEZNA 1932

ZA KČ 2.—

Jak je na Podkarpatské Rusi

Zbožnění Stalina — prokletí Trockého J. E. ŠROM

Nový německý nacionalism HENDRIK DE MAN

Pluk mrtvých hlásí... GEL

Ona OTTO RÁDL

Hindenburg contra Hitler R. PROCHÁZKA

Historie se opakuje - 1857-1886-1932 - jen někdy — O bydlení — Zemský úřad a tramping — Dali jim odpovědnost — Protest proti „Ní“

Toto datové razítko usnadní hospodyňce nákup

Při nákupu všeho zboží přec přihlížíte k tomu, aby bylo dobré a nebylo snad zkažené. Na trvanlivost delikatesního margarinu „Vitello“ se však můžete spolehnouti, stačí pohlédnouti na záručné datum. Žádejte tedy:

DELIKATESNÍ MARGARIN VITELLO

ručí za trvanlivost

Každá kostka margarinu „Vitello“ Vám ručí do natištěného data za trvanlivost! Všimněte si vždy toho data – jest Vám nejlepší ochranou!

o d b o r n í l é k a ř i

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Bankovní dům

PETSCHEK A SPOL.

Praha II, Bredovská 18

Adresa telegramů Petschekomp

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Pikolka uzavřená, ve velmi dobrém stavu — ujetu 26.000 km — nové gumy, kompletní	výzbroj, ihned za velmi levnou cenu a výhodných podmínek na prodej. - Zn. „Čtyřsedadlový	vůz“, do adm. t. 1. pod číslem 69.	do adm. t. 1. pod čís. 70.	ku „Levně“ do a. t. 1. pod č. 71.	řeči, ve večerních hodinách. Udejte honorář. Nabíd. do administrace t. 1. pod číslem 72.
	Zn. „Čtyřsedadlový	Koupím knihovnu (skříň) starší, zachovalou. Nabídky	Zeměpis světa. Seš. 1—141 prodám.	Hledám dobrého učitele neb učitelku k doučení německé	

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 8. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: JOSEF MACEK: Nezaměstnaní poslanci a přetížení ministři. — KAREL ČAPEK: O nacionalismu. — JAN HERTL: Selský vůdce. — HENDRIK DE MAN: Nový německý nacionalismus. — GEL: Pluk mrtvých hlásí. — Eddie: Jak by vypadala příští válka. — Rovnováhu — ale jak? — Mladí uvažují o řešení. — Goethe a docent pornografie. — Sedláci a dělníci si musí rozumět.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Jak je na Podkarpatské Rusi

Sto četníků v jedné vesnici.

Do vrchovinské vesnice Tuří Paseky, jež čítá na 2000 obyvatel, bylo soustředěno téměř 100 četníků, aby zamezili další nepokoje a pozatýkali původce minulých výtržností. Sto četníků v jedné vesnici není ještě všední zjev, i když se uváží, že jde o vážné nepokoje, vyvolané vrchovinskou bídou a několikaměsíční komunistickou agitací. Že na Vrchovině je obecna nouze zjevem stálým, není nic nového a ví to nejlépe Červený kříž, jenž ročně v zimních a jarních měsících od samého převratu provádí v ohrožených okresech vyživovací akce. Komunisté dovedli využít letošních zvlášť krutých a hrozivých příznaků tísně, stupňované obecnými domácími a vnějšími příčinami hospodářskými. Obratným působením na představy a sílony primitivního venkova, vytyčováním svůdných požadavků a zdůrazňováním významu sovětského Ruska pro podkarpatský lid, dosáhli, že celé vesnice a okresy daly se na tak zvané pochody hladu do okresních měst. Tam byly průvody rozehnány četnictvem a několik set občanů bude mít opletání se soudy. Tím arci nebude vrchovinským Rusínům pomoheno a komunisté, kteří takovým námětem zaimponovali přechodně i v parlamentě, budou mít v podkarpatských poměrech ještě dlouho vydatný zdroj agitacího materiálu a to nejen na Podkarpatsku. O tom, do jaké míry umožnily a zavinily dnešní stav knažní strany a státní správa, bude řeč později v jiné spojitosti. Zatím mějme na mysli, že se výsledek komunistické činnosti, jež se sama charakterizuje používáním názvu Zakarpatsko, obrací proti státu. Poněvadž však republika správou autonomního území vzala na sebe jisté povinnosti — a jednou z nich bylo zajisté odstranění starou bídu vrchovinskou — je především nutno zastavit se u tohoto bodu a zkoumat jeho význam.

Staré příčiny bídy.

Mluví-li se o bídě na Podkarpatské Rusi, mluví se tím zpravidla stav vrchovinských Rusínů. Není to zcela správné. Na Podkarpatsku vyskytuje se nedostatek i v částech nížinných a na Vrchovině trpí vedle Rusína i proletář židovský. Z různých důvodů se přiklání jaksi přednostně k postavení Rusínovu, snad proto, že dosud není pravého středního rusínského stavu, tím méně vrstev vskutku zámožných. (Mluvíme o venkovu, nikoli o městech, kde vzniká postupem ze vždy sympatickým rusínská buržoasie, jež, jak jinde ukážeme, má kromě volebních a jiných úkonů málo společného s vesnickým lidem.) Aby bez dlouhých teorií vysvitlo jádro vrchovinského problému, je třeba zjistit několik skutečností. Nejpodstatnější z nich je rozdělení majetku pozemkového. Země, rozlohou 12.000 čtvereč. kilometrů, je pokryta více než z poloviny lesy, jež zaujímají horskou, tedy rusínskou část. Lesy ty jsou po výtece majetkem státu, dále

akciové společnosti Latorice (100.000 ha) a jiných velkostatků, a konečně urbáriálních obcí a komposesorátů. Podél horských toků jsou vklíněny do těchto obrovských státních, veřejných a soukromých majetků vesnice, jejichž selský katastr o sobě nepatrný, do nekonečna drolený při každém dělení, namnoze neúrodný a téměř všude neracionálně ohospodařovaný, nemůže uživit vlastních dětí. Těch přibývá na Podkarpatské Rusi velmi mnoho, více než kdekoli jinde v republice. Je nebo mohlo by tu být vydatné dobytčářství, a Vrchovina mohla by být oblastí výnosné živočišné výroby, kdyby se upravila otázka pastvin a pěstování pícnin. Ale i kdyby se to všechno stalo a kdyby byla konečně už provedena, pozemková reforma na státní i nestátní lesní půdě, zbyla by ještě velká část vesničanů, kteří se neuživí na vlastní půdě. Před válkou stěhovalo se mnoho mladých mužů do Ameriky, kteří po několikaleté nejčernější robotě vraceli se s nějakým tím tisícem dolarů, jimiž osvěžili a zvelébili své horské hospodářství. Za letních měsíců chodily celé vesnice vrchovinské na žně do uherské nížiny, odkud si vozily jako mzdu obilí a jiné plodiny. Hotové peníze bylo možno zarobit při lesní práci, a dovozem dřeva. Maďarská vláda povzbuzovala subvencemi a výhodnými těžebními smlouvami zakládání dřevařského, zejména chemického průmyslu. Před 30 lety vyslala zvláštního komisaře, vybaveného velkou mocí a značnými penězi, k hospodářské záchraně Vrchoviny. Je pravda, že v podniku Eganovu byla i snaha urychlit maďarisaci a že jeho boj proti alkoholu a lichvě zvrhl se částečně v zuřivý, zhusta neoprávněný antisemitismus. Ale na druhé straně je také pravda, že družstevnictví jím založené kvetlo tou měrou, že na sklonku války měla podkarpatská družstva u peštské centrály uloženo přes pět milionů zl. korun.

A nové příčiny.

Jestliže se za takových okolností po převratu u nás mluvilo o hospodářském ujařmení Rusínů a jejich osvobození, jak mluví o dnešním stavu, kdy tolik tehdejších předpokladů vzalo za své? Emigrace trvalá i sezonní je ve větších rozměrech znemožněna, dřevařské podniky zápasí s nesnáze, pro celní válku s Maďarskem stojí už skoro dva roky téměř všechny pily, v lesích a na skladkách trouchnivější statisíce kubických metrů neprodejného palivového dříví. Vesničan pozbyl výdělků v lese, dobytek, pro nějž není letos dost píce, neměl dlouho na trhu ceny, ale dlouho se na Vrchovině vymáhaly exekučně daně, pokuty za krádež dřeva a jiné dluhy. Obecnou krisí hospodářskou ztratil venkovský krčmář a obchodník možnost úvěru a nemůže zadluženému vesničanu prodávat na úvěr jako v jiných letech. Družstevnictví, několikrát zde budované od převratu, pohltivší a pohlcující ještě dnes úžasné subvence, selhalo. V té době nasadili komunisté všechny páky, vyslali celé delegace nejohroženějších agitátorů a dosáhli, že voliči a stoupenci koaličních stran uvěřili v spásu rudé hvězdy, především

však existenci tisíců vagonů sovětské kukuřice, jež je už na cestě a jež čeští páni odírají hladovějším vesnicím.

Je nutno, aby tam byla bída?

Není pochyby, že na Podkarpatsku bude zachován nebo vynucen klid. Toho se dosáhne tím spíše, jestliže se aspoň tentokrát nezneužije vyživovací akce k stranickým účelům agrární politiky. Ale i pak zůstane tu vážná otázka, jak bylo možné, že po tolikerých stamilionových státních investicích a jiných pomoci octli jsme se zde s veškerým hospodářským programem na mrtvém bodě. Jsou význační politikové, kteří nepříjemné myšlenky přehlášují nesnesitelnou již teorií, že na Vrchovině byla velká bída odjakživa. Také se tvrdí, že tammím Rusínům lze těžko pomoci pro jejich zarytou nedůvěru, nepřístupnou zaostalost, umíněnou neochotu k práci. Tak mluví i lidé, kteří přišli s nejlepší vůlí spolupracovat, povzbuzovat, pomáhat. Za několik roků nebo již dříve začnou se vzdávat naděje. Nuže, je zvláštní, že titíž Rusíni, s nimiž to doma dobře nejde, osvědčují se velmi dobře, jakmile se octnou v jiném prostředí, na příklad v českých zemích. Uvědomíme si, jak takový Vrchovinec žije doma ve své dřevěné chatě často ještě pod jednou střechou s domácími zvířaty. Jeho potřeby jsou minimální: zemáky, mléko, kukuřičná kaše, hrubý chléb. Oděv vyrábí si většinou z vlastních tkaniv a kupuje vlastně jen petrolej, sůl, tabák a — kořalku, což bývá filtrovaný nebo jen zředěný denaturát. Dokud tyto věci má je dobře a nepřemýšlí o svém osudu. Jakmile je nebezpečí, že jich bude nedostatek, je přístupný každému heslu. Nuže, je tu otázka. Bylo to správné, že se po celou dobu trpělo, aby se Rusín spokojil s těmito požadavky? Obáváme se, že to bylo pouze pohodlné. Hovělo to neblahému předsudku, jemuž propadla státní správa, jako by na Vrchovině šlo o lid zemědělský. Znovu a znovu budeme opakovati pravdu, že severní Podkarpatská Rus vedle nepočtené vrstvy skutečných zemědělců, kteří mohou racionálně hospodařit, je oblastí zemědělských proletářů. Ti jsou, pokud se nespokojí s primitivním způsobem života, sportřebiteli obilnin, nikoliv jejich výrobci, a mají k obilním člům podobný poměr, jako dělník velkoměsta. Nepatrné hospodářství, často 1/2 jitra na 10 duší, je mu hospodářskou přítěží, neboť ho zdržuje od přeuvstvení. Tento souhrn lidí byl však a je dočasně nucen, aby při volbách dělal štafáž agrární politiky. Ta se naprosto rozchází ve svých cílech s nejdůležitějšími hospodářskými zájmy země, jejíž správa pod pražským tlakem se úplně zpolitisovala. K tomu přistupuje role židovských obchodníků a krčmářů, bez nichž by volební úspěchy agrární strany na Podkarpatské Rusi nebyly myslitelné. Takové souručenství, jež je zajímavou folií k působení fašistického agrárního křídla v Praze, nepřipouští samo sebou, aby nákladné družstevnictví, taktéž doména agrární, konalo svou pravou funkci. Umíněnost, se kterou se na druhé straně znemožňuje uplatnění socialistických stran, nemůže se obejít bez organických výkyvů. V typické zemi proletariátu bylo při posledních parlamentních volbách pro občanské strany odevzdáno 176.000 hlasů (z toho pro agrárníky 88.000), pro všechny strany levicové (i s komunisty a sionisty) 80.000 hlasů. Způsob, jímž se k tomu došlo, porušil objektivitu státní správy, jež je stále ve vleku prokázaných a pro příště

slibovaných úsluh a není schopna správně vidět a správně referovat. Až do nedávna vyvracel zemský úřad nezaměstnanost na Podkarpatsku, již nemohl potřebovat pro teorii o vybájeném zemědělském rázu země. Byrokratický žert končí nyní tím, že podkarpatsští sedláci podnikají za komunistického vedení pro kukuřici útoky na okresní úřady a že k uklidnění jedině vrchovinské vesnice je třeba soustředit 100 četníků.

Tyto věci nutno znát a nepodjatě se s nimi vyrovnat dříve, než se začne mluvit o vrchovinské bídě. Ta má ještě jiné rysy, z nichž nejbolestnější je role staré i nové rusínské inteligence, a z nichž velmi ožehavá je otázka židovská. Strany socialistické, jež po dvanáct roků ulpěly na podružné a snad i umělé otázce jazykové, minuly se svým posláním. Nepoznat tuto pravdu, neodhodlat se k pronikavé revisi dosavadních omylů, znamená prodlužovat vrchovinskou bídu a usnadňovat práci státotvorným i protistátním škůdcům státu.

Iv.

p o z n á m k y

Hindenburg contra Hitler

Kandidatura Hindenburgova proti pravici je velkým paradoxem soudobé německé politiky. Ale není paradoxní celá kariéra tohoto muže, který téměř před dvaceti lety odešel do pense jako tuctový divisionář (byl již vynechán v novějším vydání Meyerova konversačního lexikonu), přihlásil se na počátku světové války dobrovolně znovu k vojenské službě (66letý), stal se generalisimem císařských vojsk a nejoblíbenější postavou německého válečnictví (třebaže plány ofensivní dělal jiný), vytrval v čele „zbožševisované“ armády, když Vilém II. prchl, dal se loyálně do služeb republiky a „socialistické“ vlády Ebertovy, po demobilisaci odešel tiše, byl však v roce 1925 vytažen znovu (77letý) heslem: vlast volá, postavil se (v druhé volbě) jako národní kandidát proti kandidátu levice a středu, Marxovi, který by byl býval jistě zvolen, stal se presidentem jako místodržící Hohenzollernů a nástroj praxe, zachoval však věrně přísahu na ústavu a nepřijímal jiných rad, tím méně pokynů, nežli od odpovědné vlády.

Hindenburg je dokonalý laik v politice, nepřinášel si ku svému úřadu než věrné národní smýšlení a poctivost starého vojáka. K tomu se druží ovšem dávka zdravého, zkušeného rozumu a charakterové tvrdosti a nezávislosti člověka, zvyklého poroučet. Tak se stalo, že intrikáni se strany junckerů a fabrikantů byli jim příšerně blamováni. Hindenburg nejen že se nedal zneužít k ničemu z toho, co zamýšleli proti bezpečnosti republiky a míru, nýbrž stal se nad to neocenitelnou oporou, pravým zachráncem nenáviděného „režimu“, který bez jeho svědectví a autority byl by dávno zahynul v bouřích a nepřízni doby.

Bylo to příznačné, že Stresemann Hindenburga hned tenkrát před sedmi lety přijal a doporučoval, ač měl před sebou dalekosáhlý program smíření s vítěznými spojenci, zejména s Francií. Stresemann věděl, co dělá. Vyznal se v lidech, a právě proto, že chtěl provádět politiku míru — která předpokládala dalekosáhlé splnění mírových smluv — potřeboval porozumění a podporu řádných a silných nacionálních živit. Hindenburg byl mu jejich typickým představitelem, a Stresemann doufal, že spolu s ním převede do svého, řekl bychom aktivistického tábora, většinu politických nacionálů. Víme, že v této důvěře a v tomto úsilí se zklamal — a přes to převzal je po něm v plném rozsahu jeho následovník Brüning se zdarem, pokud jde přímo o stranu nacionální, stejně negativním — za to v Hindenburgovi se nezklamali. Maršál neprodělal jako president žádný vývoj doleva, ani se nestal s úřadem oportunistou, jemuž se na vzneseném místě zalíbilo. Je dnes týž „nacionálním člověkem“, kterým byl v hlavním stanu ve Spa nebo v den, kdy byl po prvé zvolen. Nikdo od něho také nic jiného neočekával. Jde pouze o to, jak se nacionálníismus rozumí.

Brüning je také nacionalista a byl jím i Stresemann. Jenže to jest nacionalism inteligentní a odpovědný. V těchto věcech se prominentním osobnostem obyčejně křivdí s obou stran, od jejich nepřátel i od jejich přátel. Na prvním není ovšem nic divného, to je zcela přirozené zrůdování, ale druhé je horší. Jakmile nějaký státník zahájí smířlivou, rozumnou politiku, domnívá se druhá strana okamžitě, že se stává jejím mužem, že přijímá a bude hájit její stanovisko, zkrátka, pokládá jej bezděčně sama za toho zrádce, za něž jej prohlašují jeho domácí odpůrci. To se stalo zejména Stresemannovi, který zemřel příliš brzy, aby mohl své partnery náležitě vyvést z omylu, ale pamatujeme se ještě na to bolestné překvapení, když v Ženevě při kterémisi sporu s Poláky uderil pěští do stolu. Brüning se nyní už „vybarvil“ odřeknutím reparačí, takže nebezpečí neuváženosti není zde takové. Ve Francii nedělají si nadále iluzi. Německo Hindenburgovo a Brüningovo je právě tak nacionální jako Hitlerovo a Hugenbergovo, není jen tak slepé nebo bláznivé. Je otázka, které je nebezpečnější, a nacionalisté francouzští se netají, že by dali přednost těm dravější odrůdám.

Změnilo-li se co v německé politice za posledních sedm let, aspoň za poslední dvě, tři odehrál se opravdu hluboký, vnitřní převrat, nezměnil se tedy Hindenburg, ani duch oficiální německé politiky, nýbrž změnil se německý nacionalism a jeho představitelé. Strana kdysi Hergtova a Westarpova, jejíž orgány byly „Kreuzzeitung“ a „Deutsche Allgemeine Zeitung“, měla svou úroveň. Byl to konservatismus a nacionalismus opřený o slavnou tradici a city loyálnosti. Ovládnutí Hugenbergem znamenalo nesmírnou vulgarisaci a úpadek v myšlenkách i prostředcích. Ale německo-nacionální strana zvaná lidová není již dávno nejen lidová, ale ani německo-nacionální ve smyslu představitelky směru a hnutí. Je to dnes malá frakce kapitalistická, poloagrární, poloprůmyslové reakce, zatím co vedení přešlo na revoluční, fašistický národní socialismus. Německo nemohlo při své cestě sabotáže, míru, odírání návratu ku spořádaným, solidním poměrům předvolebním, vyhnouti se rozvratu doma, musilo samo se vrátit přímo v centru té světové deprese, kterou udržovalo a šířilo. Když několikrát náběhy k vyrovnání se nepodařily (nejzávažnější právě za spolupráce Stresemanna s Hindenburgem v roce 1925, Locarno), musilo dojít k té obnově války jinými prostředky, v níž dnes vězíme a kterou zas Německo nese a platí nejtíže. Nacionalism je při tom ovšem zocelen a vyčisťován do exaltace, ale právě proto nemohl zůstat uzavřen v těsném a starobylém rámci strany bohatců a dvořanů, omezen na požadavky reakčního rázu, nýbrž musil nabýt docela nového rázu diktovaného dobou a jejími nálehavostmi a postavit se v čelo také docela nové vůdce, odpovídající přesně lidem, kteří je nesou. Adolf Hitler je nesporně mluvčím těch chilistických německých milionů z této doby zoufale prodlužovaného zápasu národa, který nechce uznati svoji porážku. Je nejvyšší, že tito nacionalističtí novokřtěnci jsou nejvíce pro Německo samo největším nebezpečím. Lidé, kteří nemají co ztratit a chtějí získat všechno, vztahují přirozeně ruce nejprve po tom, co je v jejich dosahu: moc ve státě a moc nad státem a jeho bohatstvím. Ty vrstvy, které tradičně nacionalism nesly jako svoji výsadu a pýchu, mají nejvíce příčin báti se jejich vítězství. To je také pravý důvod, proč se harzburšská fronta nemohla nikdy doopravdy seskládat a zejména proč nyní nemohla postavit Hitlera jako společného kandidáta. To není pouhá žárlivost odstaveného vůdce Hugenberga, ta je strach, živelní strach z nové revoluce, proti níž byl 9. listopad i s následujícím lednem jen nešťastným předchůdcem. Jdou-li hakenkreucleři a němečtí nacionalisté do první volby rozdělení, neznamená to, že by se pro druhou automaticky spojili. Dostane-li Hitler tolik hlasů, že by spolu s Düsterbergovými mohl v druhém kole Hindenburga porazit, poněvadž ten na hlasy Thalmannovy počítat nemůže, hodlá Hugenberg opakovat Hitlerovi svoje podmínky. Jinak se spojí — s Hindenburgem.

Hindenburg je dnes kandidátem celého protirevolučního, státního Německa. Před otázkou, která je tu položena, mizí všechny rozdíly světových názorů i politických i hospodářských programů od sociální demokracie až po konservativní nacionalismus. Je to ta nejširší velká koalice, kterou jsme tu kdy viděli. Od Breitscheidta až po Trevirana. Kandidatura Hindenburgova nemá jiného smyslu, než postavit se kacišskému spiknutí, které při organizaci a odhodlanosti vnitřní fronty musilo by vyvolat občanskou válku. Šťastně Německo, že se mu podařilo převést zápas na volební šachovnici, což by zas nebylo možné, kdyby starý maršál-president (Hitler) se nebyl odhodlal dáti svou osobnost ještě jednou

k dispozici — i proti těm, kteří jej původně z jeho hannoverského zátiší citovali, i s těmi, kteří jej kdysi zásadně potírali. Hindenburg bude bojovat do všech důsledků a až do konce („přijdu i do Sportpalastu“). Jsou tu všechny vyhlídky, že převaha zdravých žvlů bude manifestována tak zřetelně, že psychosa hákového kříže se rozplyne.

Rudolf Procházka.

Historie se opakuje — 1857 — 1886 — 1932 — jen někdy

Kolik známých odborníků prohlásilo dnešní situaci hospodářskou za nehorší ze všech! Zatím však se zdá, že historie se opakuje a velmi často usvědčí i národohospodáře na slovo vzaté buď z přestřelování nebo z mylky. Avšak čtěte sami:

„Procházíme velmi smutným údobím historie. Dosud nikdy se neukázaly tak vážné a tak hluboké obavy a nikdy budoucnost se nezdála tak nejistou jako v tento okamžik. V našem státě vládne obecná stagnace a skutečná panika. Tisíce našich nejchudších spoluobčanů jsou zbaveny svého zaměstnání a bez naděje na nalezení práce. Spěch po dosažení majetku, který jest v základě této obecné kalamity, měl rovněž za následek zničení morálních sil, jichž zásluhou bychom byli přece jen mohli vydržeti tuto katastrofu.“

Každý by se domníval, že má v ruce věrejší vyšlou hospodářskou revui, zatím co jde o překlad článku, který vyšel v „Harpers Weekly“ v říjnu 1857. Vezměme však něco jiného:

„Nemíra v pořizování hospodářské výroby, určené učiniti zadost všem odvětvím obchodu a průmyslu, jest nejdůležitějším činitelem v dnešní průmyslové depresi. Jest nesporné, že objevy nových způsobů výroby budou v budoucnosti pokračovati a mohou přispěti k blahu lidstva; nevytvoří však nových odbytišť, jaká byla objevena v posledních padesáti letech, rovněž to nepřivede k použití ohromného kapitálu, nashromážděného za tu dobu. Údobí vysokých zisků jest patrné u konce.“

Nikoliv rok 1932, nýbrž zpráva ministra práce Spojených států z r. 1886. Analogie mezi pravdami těchto dvou článků různých dat s pravdou dnešní jest překvapující a dokazuje, že lidé se za padesát, za sto i snad za tisíc let vůbec nemění, třebaže hrdinní jedinci se pokoušejí zlepšiti lidskou rasu. Patrně není pravda, že lidé jsou rasa, která nad jiné vyniká tak, jak si sama myslí. Nedokazuje-li to příklad hospodářský, podaří se to rozhodně příkladem politickému.

Na Dálném východě rádi skutečná válka mezi Čínou a Japonskem. Po několika měsících se národy, zastoupené v Ženevě 14 přísedicemi a jedním pozorovatelem velkého státu v Radě Společnosti národů, nemohou dohodnouti o tom, proč válka vypukla, je-li to vůbec válka s hlediska právního, a co a kdo má podniknout, aby války — neexistující právně, ale fakticky — nebylo. Konečně pod záminkou ochrany o majetnictví, zásad to v daném případě velmi sporných, a pod japonskou záminkou ochrany životů poměrně malé hrstky lidí mocností nemají daleko k tomu, aby novou válkou, tentokrát právně bezvadnou, zastavovali nepřátelství dvou národů. K tomu se toto děje v době nejméně vhodné a která z věci činí politický paradox, hraničící s pokrytectvím, neboť právě v Ženevě, kde se jedná o východní hádanku, zasedá velké shromáždění, jež předstírá, že jest čas odzbrojit. Mluví se též o morálním odzbrojení. Japonci i Číňané jsou v tomto shromáždění zastoupeni a častují se chvíli diplomatickými úsměvy, chvíli výsměchem bezmocnosti druhého nebo obviňováním z imperialismu. To už není paradox, to jest cynismus, alespoň se strany Japonska. Pro vysvětlení těchto úkazů prý dlužno jíti jinam než do Ženevy. Právě se totiž, že za nynější hospodářské a peněžní situace jediné válka jest prostředkem k rozseknutí problému tísně; bude se prý vyrábět, prodávat, opět vydělavat. V Evropě se pak nedá dnes nic dělat, tož se podporuje příznivý vývoj událostí v Číně. Prvním krokem prý k tomu byly půjčky Japonsku s klausulí o povinném odběru zbraní všeho druhu. Toto už není ani paradox, ani cynismus, to jest morální rozvrat lidské rasy. V tomto posledním případě snad přece nejde o opakování dějin.

Bš.

O bydlení

Poslední statistiky ukázaly, že ve větších městech počet těch, kteří bydlí ve starých bytech, podle zákona na ochranu nájemníků, blíží se počtu těch, kteří bydlí v nových domech. Je z toho vidět, že spornou otázku ochrany nájemníků nejlépe si vyřeší sama, která bude zmenšovati počet těch, kteří mají levnější byty ve starších domech. Tím více bude nutno si všimati problémů nových bytů. To je zejména otázka mladých lidí, kteří chtějí aspoň trochu slušně bydlet, těch

mladých lidí, kteří začínají s málem a kteří nejsou účastníky výhod, které dává ochrana nájemníků.

Nové domy, které jsou postaveny podle různých forem státních podpor, bylo by možno rozdělit do celé řady škatulek, v nichž se vyzná jen ten, kdo dokonale ovládá celé naše zákonodárství a bytovém ruchu. Jestliže odpůrci ochrany nájemníků vytýkají některé její drsnosti, tím spíše v nových domech najdeme křiklavé nesrovnalosti. Nejlépe jsou na tom ti, kteří stavěli v počátcích republiky. Od té doby skutečná hodnota státní podpory se značně zmenšuje. Na obvodu Prahy najdeme u sebe řadu domů, z nichž každý byl postaven s jinou podporou a proto také s jinými činžemi. Najdeme tu křiklavé a nespravedlivé rozdíly. Poblíže barákové kolonie, kde si chudáci postavili malé domečky, do kterých vložili celé své úspory, do kterých vkládají celé své přebytky, stojí vily, které byly postaveny se státní podporou, tak obratně, že jednotlivce je postavil s nepatrnými vlastními prostředky, a při tom mu jeho vila — má-li v ní nájemníky — ještě vynáší. Byl uveden případ, kdy jednotlivce vložil do vily několik málo desetitisíc, ostatek mu pomohl stát, a vila pak byla pronajata, aby majitel, který ve vile sám bydlel, vedle bytu (zdarma) zbyl ještě slušný roční důchod. Postavme tento případ vedle chudáka, který dal svých deset tisíc do svého malého baráčku na obecním pozemku na periferii a stát mu ani haléřem nepomohl. Stálo by za to, aby ministerstvo sociální péče sestavilo a uveřejnilo seznam vil, které takto pohodlně se státní podporou si postavili lidé ne právě nezáměrní. Ukázalo by se tu, že tu pomáhal stát ne chudákům, ale právě zámožným lidem, jejichž tisk velmi často otlouká socialistickým vůdcům o hlavu, že si ze státní podpory postavili vilu. Tito socialističtí vůdčové neudělali nic jiného, než co dělali jiní. Jediné snad, co by bylo možno vytýkat socialistickým vůdcům, je to, že jejich vily nejsou hezké. Viděl jsem jednou fašistický leták, kde byla fotografie několika vil socialistických vůdců. Bylo na něm vidět, že tito socialističtí vůdčové nemají vkus nijak odlišný od vkusu těch, kteří si staví vily hezky barokní, s figurami, různými ozdobami atd. Socialismus měl vždy živý vztah k umění, které se dralo nahoru. Dnes téma: socialismus a umění je téma velmi smutné. Vidíme to i konec konců v Praze, kde Odborové sdružení československé má svůj dům na Perštýně, který odporuje všemu tomu, co se dnes žádá od velkých domů: vnější jednoduchost, lačnost, prostota. — Stálo by za to, abychom si přečetli v seznamu, kolik vil si postavili národní demokraté (a to velmi zámožní) se státní podporou, ač klidně si mohli postavit vilu daleko větší za peníze své. To vše v době, kdy kolem Prahy rostly barákové kolonie, do nichž dávali chudáci vše, co měli, aby bohatí přidávali jen maličko k tomu, čím jim pomohl stát.

Tvrdí se velmi často, že toto subvencování staveb přispělo silně k bytové kultuře. Snad přispělo k bytové kultuře těch lidí, kteří mají víc než dost, aby z vlastních prostředků věnovali hodně na bytovou kulturu. Je pravda, že v některých novostavbách jsou byty velmi slušné a s komfortem, který by umožňoval velmi slušné bydlení. Ale tato bytová kultura je znehodnocena tím, že nezáměrná rodina, která takový byt obývá, musí jej z velké části pronajmáti, aby uhradila náklady na činži.

Kapitolou pro sebe je bytová péče města Prahy. Je-li vyjádřena nákladem, který obec investovala do staveb různých obecních domů, je to náklad velmi značný. Ale tato bytová péče (pokud jde o obecní domy) je do velké míry znehodnocována tím, že rozdělení bytů nedálo se vždy podle potřebnosti žadatele, ale že prostě politické strany na radnici byty v novostavbách obecních rozebraly si pro své lidi, odměňovali je byty podle toho, jak se kdo zasloužil o stranu. Vezme-li obec do rukou seznam obyvatelů některého obecního domu s levnými byty a podívá-li se na takový seznam, zjistí, že se tu nepomáhálo vždy lidem nemajetným a že tu rozhodovala známost a politická legitimace. V obecních domech bydlí lidé, kteří by si mohli zaplatit zcela dobře byt v jiných, nesubvencovaných domech.

Obec pražská staví velmi draze. A sotva pomůže lidem s platem 800—1000 Kč měsíčně, staví-li byly s roční činží 4000 až 5000 Kč. Pražská obec posílá velmi často své lidi do ciziny, aby tam studovali různé stavby. Nevím, do jaké míry obec pražská poslala své lidi studovat bytovou péči obce vídeňské. Nelze ovšem porovnávat dobře Vídeň s Prahou. Vídeň má své výlučné postavení v Rakousku, má svoji sociálně demokratickou správu a vládu a jejím štěstím je, že v určitých úsecích komunální politiky dovedla se opřít o skutečné a dobré odborníky, jako jest tomu právě v bytové péči, která budí svým rozsahem a organizačním právem pozornost celé Evropy, i když loyálně musíme říci, že i tu vedle světlých míst jsou stíny.

Bylo by však žádoucí, aby obec pražská neposílala své lidi studovat jenom do ciziny, ale především také tam, kde v Praze pražská obec staví. Je to snad zdánlivý paradox, ale kdo vidí, jak pražská obec staví, vidí celou řadu chyb, které by si měla obec pražská uvědomiti.

Bydlím také v jedné takové kolonii, kterou postavila pražská obec. Obec při stavbě překročila značně rozpočet, který dříve předkládala čekatelům těchto domků, jichž největší část je z lidí malých, z dělníků, kteří jsou velmi často nezaměstnaní. I na této kolonii je vidět celá nespravedlnost, nesoudrost bytového zákonodárství. Tyto malé domečky, jejich cena se pohybuje od 40.000 Kč výše, musí zaplatit jejich nastávající majitel úplně ze svého, ač dříve s tímž obnosem bylo možno pořídit (se státní subvencí) celou vilu s několika místnostmi. Při tom prostá exkurze do této kolonie by ukázala, že mohla být stavěna daleko levněji a daleko lépe. Jsou tu domečky, které stojí ca. 45.000 Kč, aby na druhé straně téže kolonie tentýž domeček, který v podstatě má dvě místnosti, stál téměř dvakrát tolik, ač nemá jinou výhodu, než snad o něco větší zahrádku. A tak tato kolonie, která mohla být účinnou pomocí malým lidem, jest zdrojem velkého roztrpčení, které je tím větší, že tuto kolonii stavěla obec, v ní socialisté mají na tolik vlivu, aby se mohli postarat o to, aby taková stavební akce nekončila roztrpčením malých lidí. Straničká kázeň snad potlačí nespokojenost na venek. Ale nepotlačí vnitřní roztrpčení se socialistickými předáky na radnici. To není dobrá akce, když je příčinou roztrpčenosti nad těmi, kteří stáli v čele kandidátky (F. Kellner). Nespokojenost v těchto domech a nespokojenosti v takových koloniích — jsou i jinde, v Jinonicích — je potom zdrojem agitace proti socialistickým stranám. Vidíme, jak se věci chytá Stříbrný. Vidí-li člověk film, který předvádí bytovou péči obce vídeňské, jde člověk s velikou trpkostí kolem některých míst, kde stavěla obec pražská.

Jsou ovšem světlé body v bytové péči v Praze, je to v poslední době na př. Ženský domov, který vznikl prací kuratoria pro zlepšování bytových poměrů, ale v celku nelze říci, že bytová politika obce pražské by byla na té výši, jakou by měla a mohla být. A uvážíme-li, že problém bydlení je dnes jedním z nejdůležitějších problémů, mrzí, když pražská obec selhává na místě tak důležitém, už proto, že tímto způsobem, nedostatečnou péčí, jsou znehodnocovány milionové hodnoty, které obec v tomto směru věnuje. A známe obtíže obce. Ale i v rámci těchto obtíží velmi často by se mohlo udelat více. Totiž lépe. Bude-li obec stavět lépe, levněji, s přísnějším dozorem, lepší organizační práce, s lepším plánem, znásobí účín své bytové a stavební politiky.

V. Gutwirth.

Zemský úřad a tramping

„Zemský úřad upozorňuje, že v poslední době jsou stavěny trampské chaty také přímo uvnitř lesních porostů, aniž by bylo dříve žádáno o povolení podle § 2 lesního zákona. Poněvadž bez povolení nesmí se žádná lesní půda odnímat, pěstování dříví a použití k jiným účelům, ukládají okresní úřady lesním orgánům a četnickým stanicím, aby podobné případy zjistily a učinily podle lesního zákona okresním úřadu oznámení, aby takto neprávem umístěné chaty byly odstraněny a lesní půda opět vrácena svému účelu.“

(České Slovo 20. 2. 1932.)

Je ironií osudu, že zemřelý zemský prezident Kubát zpovědně teprve svým nepopulárním zásahem do trampingu. Jsme přesvědčeni, že loňský zákaz Zemského úřadu možná neměl s Kubátem nic společného než podpis, nicméně je jisto, že bylo vydáno jeho jménem nařízení, přičemž se platným zákonem. Nahoře citované nové nařízení téhož úřadu proti týmž občanům, jichž se týkal zákaz loňský, nemá pravděpodobně formální vady nezákonnosti, pro kterou zkrachovalo opatření loňské, je však výmluvným dokladem toho, že kdo chce psát bití, vždycky si hůl najde.

Lesní zákon, pokud můžeme tušit, měl na mysli ochranu lesních celků před jejich rozdrobováním a před krátkozrakým jejich plundrováním. Chtěl asi zamezit jejich hrabivému mjencení nebo měnění na pole. Představíme-li si, že v zemi české máme asi tisíc chat, jichž se nový zákaz týká, a že každá z nich stojí na ploše devíti čtverečných metrů, zjistíme, že všechny tyto chaty, postavené na jeden pozemek, zabraly by devět desetin hektaru porostu. Jaký význam má tento „úbytek“ plochy pro české lesnictví, zvláště představíme-li si, že žádný z majitelů lesů nedal by povolení ke stavbě chaty, kdyby se musel nějaký strom porazit, přenecháme k posudku našeho zemského úřadu.

Tramping dosáhl toho, že opuštění měst ve volných chvílích, takik dnes propagované všemi lékařskými a tělovýchovnými kapacitami a tak samozřejmě zdravé, přestalo být výsadou bohatých, kteří mají na to, aby si zaplatili parcely úředně k zastavení určené a tedy drahé, nebo kteří mají na to, aby jezdili do lázní a letních míst. Trampská bouda umožňuje tisícům měšťáků, aby, jak je rok dlouhý, týdně ztrávili půldruhého dne mimo město. Spočítejte to za rok a zjistíte, že tato doba činí dvacet procent roční doby, dokonce nebeběreme-li ani ohled na svátky a dovolené. Kolik peněz by to stálo, vydržovat celou armádu dělníků, studentů, úředníků, děvčat z kanceláří, švadlen, zkrátka celý tisícový průřez městského obyvatelstva, ročně jedenáct týdnů venku na zdravém vzduchu a při příležitosti ke sportu. Kdežto tímto způsobem trampským nestojí to nikoho ani haléř, neboť je známo, že konec týdne nestojí trampa o nic víc za městem než ve městě.

A pak si, pane úředníku, představte, že jste nařídil, aby „tako neprávem umístěné chaty byly odstraněny“. Vzal jste někdy sekeru a pilu do ruky? Ne-li, nemůžete posoudit, jaký zuřivý odpor vyvoláte v mladém muži, který si ze svých peněz, svým důmyslem, ne něž je hrd, svou laickou rukou a tedy pracně, postavil svou chatu. Představte si, jak by vám bylo, kdyby, třeba vyřezáváte-li si po nedělních skříňky lupenkou, vám někdo z moci zákona, ale bez rozumného důvodu, brutálně tu vaši manuální prácičku rozbil. Představte si, jak dopouštíte bez rozmyslu, aby spousta mladých lidí zbytečně a z vaší libovůle pocítila na svém těle tíhu zákona, aniž by jim strážmistr z vašeho rozkazu chatu odstraňující dovedl prostě, jasně a lidsky říci, proč. Neboť ten strážmistr, který týdně vidá své trampy na stanici, na přístavu a v autobuse, bude stejně s trampy i netrampy cítit, že jste, pane, vydal rozkaz, v plném a závažném smyslu slova nesmyslný. *jpa.*

S čím souhlasíme

(Dali jim odpovědnost.) Je právě poledne a ze školy se hrnou děti. Široký boulevard letí z města přímo do přístavu a nekonečný proud nákladních a osobních vozů sviští po jeho cementu. Hoch s rozčuchanými vlasy a lesklým odznakem ryčí pišťalkou, právě takovou, jakou používá opravdový dopravní strážník, jeho velký policejní bratr — zdvihá rámě, točí se zvolna a tanečně, tváří proti směru ulice. Brzdí křiví, ulice zastavila se u dvou oranžových pruhů nabarvených přes cement dlažby. Hoch spěchá k chodníku a převádí chumáč malých dětí a svých kamarádů přes jízdní dráhu. Škola stojí na rohu důležité uliční křižovatky a v příční ulici má službu právě takový hoch. Oba propustí během své služby tisíce vozů a každý z řidičů je respektuje právě tak, jako dopravního strážníka. Nestojí to uprostřed křižovatky čtrnáctiletí hoši, ale byli přijati mezi nás, mužské, protože jsme jim dali příležitost, aby konali naši práci dobře a vybavili je autoritou. Nikdo se neodvažuje porušit jejich autoritu, neboť přes ulici přechází majestát: Dítě.

Někdy neuposlechne nějaký nedočkavec a projede posvátným pásmem. Jeho skutek je špinavý, zbabělý, nečestný. Kdyby to byl učinil dopravnímu strážníku, všichni ostatní by se potouchle smáli a drželi mu palec. Ale tohle byl „foul“, protože skutek byl spáchán na autoritě školní strážce — na menším, slabším tvorů . . . Věděl jsem tehdy po prvé, že odpovědnost dělá muže, a v nich odpovědnost připravovala půdu pro příštího dobrého muže. Správně — neučte je premiantství, učte je však odpovědnosti. Ta čeká beztak někde v jejich budoucnosti a je lépe, budou-li na ni připraveni, setrají se pak s ní, jako se starou známou, otužilí a zkušení. Ale přece jsem byl smuten — snad z té své evropské závisti. Těm každý z těch hochů dostane na konci školního roku krásný diplom od Autoklubu, podepsaný vlastnoručně jeho nejvyššími hodnostáři a v tom diplomu se každý takový hoch dočte, že je schopen vykonávat službu školního dopravního strážníka, že se přičinil nejen o bezpečnost svých malých společníků a o štěstí jejich rodičů, ale i o blaho státu, jelikož uchoval při zdraví a životě jeho občany.

Když jsem viděl takového kluka-hrdinu, viděl jsem hned ten diplom — nejkrásnější vysvědčení světa, a bylo mně líto, že

jej již nikdy nedostanu. Cenil bych si jej nad celý svazek vysvědčení, která jsem ve školách nashromádal. — A ještě dnes, když se octnu na některé z našich velkoměstských křižovatek, nezapomenu nikdy na školní stráž z Kalifornie a vidím ten desivý myšlenkový rozpor mezi Starým a Novým světem, který se osvědčuje i tímto příkladem. Vytýkejte Americe barbarství kulturní, duchovní atd., ale přiznejte si, že nejste lepší v jiných směrech. Povězte si, jak zacházíte v Evropě (zvláště ve střední Evropě) s dětmi, jak na ně pohlížíte, jak je odstrkujete od svých bohorovných a (jak vy se domníváte) velmi důležitých a nesnadných zaměstnání, úřadů a prací, jak je udržujete v malosti, nedůležitosti, bázni a pokoře, jak je odstrkujete vším tím: „Počkej, až budeš velký!“ — „Nepleť se do toho, nerozumíš tomu ještě!“ — „Nech toho, ještě to zbytečně pokazíš!“ — atd. — a uznejte spravedlivě, o kolik Amerika je v tomto ohledu před námi! . . .

(Ota Šimek v 1.—2. čís. Mogulu.)

politika

J. E. Šrom:

Zbožnění Stalina — prokletí Trockého

Dvouleté jubileum.

V posledním dvojčísle právě ukončeného ročníku komunistické revue „Bolševik“, vydávané v Moskvě, je hned za redakčním článkem úvodním dvacetistránková kolektivní studie celkem neznámých autorů-komunistů, Somse a Nikanorova, pojednávající „O důležitějších úkolech v oblasti socialistického zemědělství“. Studie tato byla napsána, jak v podtitulu výslovně je uvedeno, k druhému výročí řečnického vystoupení Stalinova na konferenci marxistů, zabývajících se zemědělskými otázkami. Nic není tak příznačného pro charakteristiku dnešní mocenské posice Stalinovy uvnitř komunistické strany a uvnitř SSSR., jako právě tato okolnost, že se totiž široce a dlouze vzpomíná všeho toho, s čím kdy vystoupil dnešní generální sekretář a „rukovoditel“ strany. Ovšem Stalin si od té doby, kdy jeho posice v SSSR. je rozhodující, dovedl svá řečnická i jiná veřejná vystoupení vybírat. Nikdy s nimi příliš nespěchal, vždycky je podával sovětské i světové veřejnosti jako vzácný lék. V poslední době sice ustoupil poněkud od svého zvyku mluvit pouze s komunisty nebo aspoň s továrními dělníky, a pohovořil se Shawem a lady Astor, s dopisovatelem United Press a Emilem Ludwigem, ale to je také všechno, co pro ostatní, nekomunistický svět mohl udělati. Jinak je stejně zdrželivý, jako býval vždycky, stejně zákulisním ředitelem velkých věcí na scéně.

Proto podobné oslavy jubilejí pouze dvouletých bijí tím více do očí, neboť zřejmě zdají se naznačovat, že jsou zde příčiny, proč tak nápadné věci se aranžují. Vždyť ve zmíněném článku dvou neznámých celkem komunistů, nehledíc již ani k čelnému jeho umístění v oficiální diskusní komunistické revui, dovolávají se autoři neméně než devadesátkrát a jedenkrát jména Stalinova, a to jednak citáty jeho výroků, jednak pochvalou jeho znamenitých vlastností!

Stalin — Stalin — Stalin.

Stojíme zde tedy před zjevem, který naprosto nezapadá do toho, co dosud v komunistické straně bylo pravidlem, že totiž kolektiv je všechno a individuum nic, stojíme před jakousi změnou, jejíž objasnění má

prýštiti jediné z toho, že Stalin byl vskutku vyzdvížen k nebývalé výši individuální moci v SSSR., že postupně stává se symbolem, ať se tomu brání nebo ne, že tento symbol pak soustřeďuje v sobě všechno, co ve velkém sovětském státě je rozhodující a všemocné.

Dnes nenajde se v SSSR. jediné tiskoviny, která by Stalina necitovala, neobírala se jeho dnes již pověstnými „šesti body“, jimiž před rokem Stalin se snažil uvést sovětský šlendrián v poměru k práci a odměně za ni do jakýchs takýchs mezí. Dnes je již ustálen při všech řečnických vystoupeních velkých, středních i menších komunistických předáků jakýsi ceremoniál provolávání slávy těm, kdož hrají v sovětské revoluci první role. Volá se sláva nejprve dělnické třídy, pak její nejvýznamnější emanaci, totiž komunistické straně, načež následuje vedení této strany v čele s leninským Ústředním výborem a naposled přichází, na samém vrcholku, jeho vůdce a kormidelník, soudruh Stalin! Tento čistě monarchistický a církevní rituál, kdy velekněz či král objeví se lidu až na konci průvodu, je dodržován s naprostou přesností, která sice neobyčejně usnadňuje práci sovětským reportérům, rozhodně však nezapadá dobře do toho, čím Stalin býval charakteristický v době svého zápasu o moc, bezprostředně po smrti Leninově.

Sebevražda a chvění.

Věci jdou tak daleko, že šíří se přímo panický a doslova nepřičetný strach přede vším, co vychází od tohoto silného „muže v popředí“ a od jeho bezprostředního okolí. Na příklad stávají se dnes v SSSR. takové věci: Řada celkem dobrých bolševiků, mnozí vynikajícího jména, seskupí se za účelem napsání dějin komunistické strany. Vrchním redaktorem díla, rozpočteného na řadu svazků, je sám Jaroslavskij, takto sekretář Ústřední kontrolní komise, předseda svazu atheistů, strážce a spolutvůrce partijsní etiky komunistické a průbojník nového způsobu života. Z dějin vyjdou čtyři svazky, velmi silné svazky, dílo blíží se ke konci. Tu Stalin, který snad náhodou listoval v posledních číslech revue „Proletářská revoluce“ a našel tam článek páchnoucí poněkud trockismem a pocházející od mladého komunistického historika Sluckého, stopuje tohoto Sluckého a přijde při tom až na kolektivní dílo „Historie VKP(b)“ pořádané pod vrchní redakcí Jaroslavského. Ve čtyřech svazcích tohoto díla, z nichž prvé leží před sovětskou a komunistickou veřejností již několik let, nalezne Stalin najednou řadu věcí, které se dají těžce srovnati s dnešním chápáním dějin bolševické strany hlavně proto, že toto dnešní chápání je násilně očištěno od příměsí „trockismu a pravičáckého oportunistu i prohnílého liberalismu“. Stalin napíše redakci „Proletářské revoluce“ protest proti tomu, že Sluckému popřála ve svých sloupcích místa, oboří se náležitě na Sluckého a ke konci svého protestu napíše pouze toto:

„Musíme studium historie bolševismu postaviti na patřičnou výši a zostřiti svou pozornost nad trockistickými i jinými falsifikátory historie naší strany. Je to tím nutnější, poněvadž někteří naši historikové, dobří, bolševičtí historikové, nikoliv historikové v uvozovkách, nejsou zbaveni chyb, které ženou vođu na mlýn takových Sluckých. Výjimku zde netvoří, bohužel, ani soudruh Jaroslavskij, jehož knihy o historii VKP(b), nehledíc k jich přednostem, obsahují řadu chyb principiálního a historického rázu.“

Následky tohoto, řekli bychom celkem podružného publicistického vystoupení Stalinova, jsou tyto: red-

akce „Proletářské revoluce“ je okamžitě nahrazena druhou. Co se s jejími členy stalo nebo stane, se svět asi sotva dozví, v nejlepší případě jejich komunistická kariéra je skončena a oni trvale budou na indexu jako podezřelí z trockismu.

Sluckij, který se smrtelného hříchu trockismu, resp. — jak sám Stalin se vyjadřuje — polotrockismu, dopustil článkem v „Prolet. revoluci“, nesoucím název „Bolševici o německé sociální demokracii v periodě její předválečné krise“ — tedy něčím, co přímo vůbec nesouvisí s dnešními poměry v SSSR., tento Sluckij skončil sebevraždou.

A Jaroslavskij, o němž se Stalin zmínil třemi řádky a jenž náleží k nejurputnějším bojovníkům proti Trockému a trockismu, k staré gardě bolševické a počítán je mezi vedoucí komunisty? Ten si bez jakékoliv další výzvy pospíší uveřejniti rozsáhlé kající prohlášení, z něhož vyjímáme k ilustraci aspoň toto:

„Závěr dopisu soudruha Stalina úplně správně vytkl chyby, kterých jsem se dopustil jako vrchní redaktor čtyř již vydaných svazků kolektivní „Historie VKP(b)“ a které jsou vskutku principiální a historické. Považuji za svou povinnost prohlásiti, že v díle je řada hrubých chyb, které dávají plně právo k nejpřísnější kritice. Hlavní chybou v této kolektivní práci je, že v řadě kapitol o historii naší strany, bolševické vyličení událostí ze života a činnosti strany sklouzává na koleje trockistické traktace, která nemá nic společného s objektivním vyličením historie VKP(b).“

Nemohlo se státi nic horšího Jaroslavskému, než že sám sebe musil obviniti z trockismu. On, který za boje proti Trockému zašel tak daleko, že na jednom z dramatických zasedání Ústředního výboru a Ústřední kontrolní komise nedovedl se při řeči Trockého již ovládnouti a mrštil po něm svým těžkým portefeuillem a zasáhl jej do obličeje! A to všechno na pouhý nepatrný pokyn Stalinův! Jak velká je dnešní moc tohoto muže, jak zvláštní je jeho posice, když na základě jeho prostého dopisu redakci revue lidé jsou proskribováni, končí sebevraždou, padají prosebně na kolena a nejbližší spolupracovníci chvějí se, aby jim nebyl do kvalifikační listiny zapsán smrtelný hřích? Není zde z osoby Stalinovy uděláno cosi jako velepřísný Jehova, před nímž všichni jsou nepatrní a všichni se třesou? Potom ovšem není s podivem, že tato psychosa strachu, bázně a obav nachází si cestu i na sovětské jeviště a stává se problémem veřejně v dramatech projednávaným a při tom všemi pociťovaným na vlastním těle, jak ukazuje nejnovější kus Afinogenův „Strach“ na jevišti moskevského Uměleckého divadla.

Zbožnění.

Stalin došel dnes vskutku k jakémusi stadiu zvláštního zbožnění, k autoritě vskutku neomezené, vystoupil a je svým nejbližším okolím ještě výše sunut na piedestal, s něhož jeho rozhodující slovo zní zvláště pádně, zvláště těžce. Je v ozářeném popředí, na oko a zdánlivě primus inter pares — při čemž těmito rovnými jsou pouze členové Politbureau — ve skutečnosti primus sám, docela sám!

Nejen návidnější člověk v Rusku.

Již z tohoto stručného vyličení jest patrné, že paralelně s tím nemůže dnes býti na území SSSR. člověka oficiálně více proskribovaného, politika více proklínaného než Trockij. Mluví se o něm sice jen zřídka a to nikdy ne jako o živoucím člověku, nýbrž jako o nositeli škodlivého a nepřátelského učení. Ale kdykoliv se

o Trockém a trockismu učiní zmínka, vždycky z toho hledí nenávisť jdoucí až daleko za pomyšlení lidské, odpor přímo fyzický, vztek přímo patologický.

Přirozeně, že všechno toto zase vyvěrá z přední kohorty bolševické, z toho hloučku, který usměřuje monopolisticky veřejné mínění sovětské. Stalin ve zmíněném dopisu redakci Proletářské revoluce mezi jiným napsal:

„Někteří bolševici si myslí, že trockismus je frakcí komunismu, pravda frakcí chybnou, dělající nemálo hloupostí, někdy dokonce politiku antisovětskou, ale přec jen frakcí komunismu. Z toho vyplývá pak jistá liberálnost v poměru k trockistům. Je snad sotva zapotřebí dokazovat, že takový názor na trockismus je hluboce nesprávný a škodlivý. Ve skutečnosti trockismus už dávno přestal být frakcí komunismu. Ve skutečnosti trockismus je předvoj protirevoluční buržoasie, který vede boj proti komunismu, proti sovětské vládě, proti stavbě socialismu ve SSSR.

Kdo dal protirevoluční buržoasii duchovní zbraň proti bolševismu ve formě these o nemožnosti výstavby socialismu v jediném státě a o nutnosti zásadní přeměny bolševiků? T r o c k i s m u s!

Kdo dal protirevoluční buržoasii v SSSR. taktickou zbraň do ruky tím, že se sám pokusil vystoupiti proti sovětské vládě? T r o c k i s t é, kteří snažili se demonstrovati v Moskvě a Leningradě 7. listopadu 1927, při desátém výročí revoluce!

Kdo dal protirevoluční buržoasii organizační zbraň tím, že tvořil tajné protisovětské organizace? T r o c k i s m u s, který si tajně organizoval svou nelegální skupinu!

Trockismus je tedy předvoj protirevoluční buržoasie!“

Toto hřmění prvního komunisty v SSSR., tak podobné svým opakovaným zdůrazňováním jednoho a téhož slovosledu novověkému anathema, nám ukazuje nejnázorněji, že Trockij a jeho přívrženci absolutně nemohou počítati na změnu své situace uvnitř SSSR. a změnu poměru ke komunistickému vedení, dokud stojí u vesla právě dnešní seskupení a dnešní komunistická ideologie. Ostatně vnější výraz tomu, co jsme právě citovali ze Stalina, byl dán 21. února 1932, tedy před necelými dvěma nedělemi tím, že Trockij byl po třech letech vyhnanství nyní i formálně zbaven státního občanství sovětského. Zbaven formálně i fakticky veškeré moci v letech 1927—1929, byl nyní formálně i fakticky zbaven vlasti. Jak situace stojí, do SSSR. bude moci Trockij vstoupiti jen přes Stalinovu mrtvolu, jestli přes ni, až nadejde doba, nevstoupí před ním do SSSR. jiní...

Trockij ve vyhnanství.

Jak žije Trockij ve vyhnanství a jaké si činí vyhlídky do budoucna?

Lze říci, že žije uzavřeněji než kterýkoliv jiný politický emigrant. Trvalo to velmi dlouho, než turecká vláda dala se pohnouti, aby jej na své území přijala. Trockij také, když byl v únoru 1929 dopraven k břehům Bosporu a vysazen na tureckou půdu, protestoval telegramem na adresu Kemala-presidenta proti tomu, že byl donucen vstoupiti na tureckou půdu. Dnes, po třech letech, je situace taková, že musí být rád, bude-li mu dovoleno i dále žít v této zemi, tak úzce politicky spjaté s SSSR. Jeho pokusy o přestěhování do Anglie — jak známo obrátil se telegraficky svého času na Hendersona — jeho snaha dostat se po španělské revoluci do Španělska — Trockij o to žádal republikánskou vládu španělskou — skončily vesměs bez úspěchu, nehledíc ani na to, že Německo v r. 1930 odmítlo i dočasný pobyt Trockého s rodinou za účelem lékařské konzultace a léčení. Za Trockého žádali svého času trockisté brněňští, aby mu byl dovolen pobyt v Československu, dnes žádá on sám, aby směl přijeti na léčení.

Legitimuje se sovětským pasem a tureckým zpětným visem, ale pas tento krokem sovětské vlády ztratil mezinárodní platnost. Se stanoviska lidského nemělo by být námitek, aby mu léčení v určité vymezené době bylo povoleno. I se stanoviska politického námitek dřívější, datující se z občanské války, měly by padnouti. Vždyť byla zrušena černá listina spojenců, na níž byla zanesena jména největších vinníků světové války. Ovšem, vůči Trockému nemůže hráti roli nějaké sentimentální odpouštění. Jak Trockého znám ze svého mnohaletého pobytu v Rusku, jeho politický poměr k ČSR. se již dávno a důkladně změnil. Když v roce 1926 byla otevírána poblíž Moskvy velká elektrárna Šaturská, zařizovaná Vítkovicemi, vyslovil se před mezinárodním forem diplomatického sboru, pozvaného k otevření centrály, neobyčejně pochvalně a úplně spontánně o zdatnosti československé republiky, která dodala elektrárně stroje, a na otázku „a což váš názor dřívější“ odpověděl: „Jak vám tato centrála ukazuje, „elektrodiplomacie“ mezi námi a vámi již existuje. To ostatní bylo již dávno, bylo to nedorozumění, v době rozburácené občanské války, není třeba, aby se nyní na ně myslelo.“

Trockij žije se ženou a synem asi 26letým na maloasijském pobřeží, proti ostrůvku Prinkipo, nedaleko Cařihradu v městečku Moda. Musil se zavázati, že nepovede aktivní politické činnosti a ani jinak nezneužije pohostinství turecké vlády, aby neztěžoval její poměr k vládě sovětské. Žije velmi osaměle a jen zřídka kdy koho přijímá. Turecké úřady samy bdí, aby příliš častých osobních styků Trockij neměl. Neomezují jej však v korespondenci, v literární práci a běžném denním životě.

Prostředky ke svému životu získává Trockij výhradně svou literární prací. Když byl dopraven do Cařihradu, napsal známou serii několika článků a brzy potom vydal své zajímavé dílo „Z mého života“. Získal tak značný honorář, kolem 25.000 dolarů, který z menší části ponechal pro sebe, z větší části dal na podporu svého opozičního hnutí v západoevropských komunistických stranách. Hnutí toto vydává v Německu a ve Francii své vlastní tiskové orgány ve formě bulletinů. Nesou také název „Bulletin oposice“. Trockij je jejich velmi pilným spolupracovníkem a přispívá hlavně svými kritickými rozborů sovětské situace, zaostřenými, rozumí se, velmi jedovatě proti Stalinovi a jeho nejbližšímu okolí. Trockij ovšem v opozičním hnutí z Turecka nemůže působiti organizačně a proto hnutí toto, nemající dnes ani schopných lidí, ani velkých prostředků, rapidně upadá. Demoralisačně na ně působí také útek trockistů v SSSR. od Trockého a ponenáhle jejich návrat pod prapory stalinismu. Dnes z osobností, v komunistickém hnutí něco znamenajících zůstal Trockému věren snad jediný Rakovskij, žijící v sibiřském Barnaulu ve vyhnanství. Je ovšem řada lidí v SSSR., kteří jsou tajnými přívrženci Trockého, ti však jsou dnes bez jakéhokoliv politického významu. Také ti komunisté, v jejichž pracích se občas najde pravověrnými augury komunistické strany nějaké zrnko trockismu, nejsou ve skutečnosti nějakým tajným kádrem Trockého armády, nýbrž spíše lidmi, kteří měli to neštěstí, že se ve svých vývodech špatně vyjádřili. Dnes je totiž možno, jak jsme poněkud ukázali na příkladě Sluckého, přijíti do podezření z trockismu, i když pojednáváme třeba o věcech, nynější době více než čtvrt století vzdálených!

Trockij velmi pilně literárně pracuje. Jeho komunis-

tičtí odpůrci, když jej vypovídali, měli k němu aspoň tolik ohledu, že mu dovolili vzít s sebou příruční knihovnu a osobní archiv. Vezl je s sebou ve více než šedesáti bednách a kufrech, nejprve do Alma Ata na čínských hranicích, pak do Oděsy a nakonec na Prinkipo. Je jisto, že ve svém archivu měl obrovský cenný materiál, originály a kopie velmi vzácných dokumentů revolučních, intenzivní korespondenci s předními osobnostmi sovětskými, zejména Leninem, mnohé věci přísně důvěrné a mezinárodně důležité. Dnes z toho má jen část. Nešťastná náhoda, která vedla k požáru v jeho malém obydlí na Prinkipo, připravila jej nejméně o polovici těchto vzácných dokladů a pomůcek a donutila jej, aby se přestěhoval na pevninu, do Mody. Nemohlo býti větší rány pro Trockého než tento neočekávaný požár v zimě 1931, kdy od rozpálených kamen lehl celý domek popelem a jen s největší námahou byly zachráněny holé životy a některé papíry. Měl jsem příležitost navštívit v květnu 1930 domek Trockého v Alma Ata a všimnouti si, jak skromně musil v něm Trockij s rodinou žít. Domek na Prinkipo byl ještě menší a skromnější, bude tedy těch zachráněných listin poměrně velice málo. Zdá se také, že v důsledku toho historická literární činnost Trockého ztratila své počáteční prudké tempo, neboť po prvním velkém svazku jeho „Dějin revoluce“, jenž popisuje události od února do počátku července 1917, nejen že se dosud neobjevil svazek druhý, nýbrž není ještě ani ohlášen.

Ovšem také zdravotní stav Trockého nedovoluje mu, aby intenzitu své práce zvyšoval. Trockij ode dávna trpí silně krční chorobou, k níž v poslední době se přidružila řada chorob jiných, způsobených jednak klimatem, jednak revmatickými dispozicemi. Je jisto, že na Prinkipo i v Malé Asii se jeho zdravotní stav značně zhoršil. Také ovšem přísná odloučenost, nemožnost vybití potenciální energie, očividný neúspěch jeho opozičního vzdoru a zjevné politické osamocení nepřispívá k tomu, aby se Trockij cítil spokojen tím osudem, který mu revoluce a jeho, nyní politicky prohraný boj, přichystaly.

Starousedlík a přistěhovalec.

Komunistické vedení ovšem Trockého činnost a snad i jeho sama pilně sleduje a naň dozírá. Jen tak lze si vysvětliti, že Trockij v poslední době je téměř beze zpráv z Ruska, ačkoliv dříve byl ve stálém styku s některými ze svých přívržců. Jak stalinovské vedení přísně trestalo a trestá jakýkoliv styk s Trockým, toho důkazem je, že komunista Blumkin, vlivný agent OGPU, jeden z těch dvou, kteří svého času zavraždili prvního německého velvyslance v Moskvě, hraběte Mirbacha, byl pro zprostředkování korespondence s Trockým bez jakéhokoliv soudu v OGPU bez milosti zastřelen v listopadu 1929.

Tak vypadají dnes zhruba paralelní osudy dvou lidí, kteří za života Lenina, a hlavně za jeho vleklé choroby měli přibližně stejnou naději, že budou někdy hrát v SSSR první roli. Chance Trockého byly dokonce mnohem větší ještě v roce 1924, kdy byl komisařem vojenství. Leč bolševická revoluce nechtěla míti ve svém čele toho, kdo se stal bolševikem formálně teprve tři měsíce před tím, než revoluce byla provedena. Stalin dovedl v boji s Trockým uplatnit nejen jeho zdánlivé i skutečné rozpory s čistým učením Lenina, nýbrž i aristokratický princip revoluční anciennity. V osobě Stalinově zvítězil starousedlík nad přistěhovalcem. Dnes starousedlík sedí na trůnu Jehovově a Trockij se

zatrpklým úšklebkem nadpisuje poslední kapitolu své dojímavé biografie „planeta bez visa“. Zdá se, že po dekretu sovětské vlády ze dne 21. února 1932, podepsaném Kalininem, bude museti s úšklebkem ještě zatrpklejším napsati: Planeta bez vlasti!

Hendrik de Man:

Nový německý nacionalism

II.

Proč nejdou k socialistům.

Toto sociální probuzení však prospělo více národnímu socialismu než sociálně demokratickému a komunistickému hnutí. Psychologické důvody pro to lze dosti snadno pochopit: krisí a proletarisací sociálního postavení úřednictva je ohroženo právě to, co mase úřednictva symbolisuje její příslušnost k vrstvě, stojící nad proletariátem. Čím silněji se cítí tato vrstva zproletarisována, tím křečovitěji se snaží o udržení oněch znaků, které ji odlišují od průmyslového proletariátu. K tomu patří také ideové znaky třídního vědomí a politického smýšlení. Proto směřuje typický sociální ressentiment nespokojeného úřednictva jednak proti kapitalismu, jednak proti proletářskému socialismu. Čím silněji je ve skutečnosti tlak proletarisace, tím silněji se upíná postižená vrstva k představě, že náleží k střednímu stavu, tím zoufaleji se pokouší symbolisovat tuto příslušnost ve způsobu života a myšlení.

Národně sociální vzdělanci.

Co platí o malém úřednictvu, platí ve velké míře i o vzrůstající vrstvě oněch deklasovaných nebo deklasováním ohrožených příslušníků středního stavu, kteří představují tak zvaný vzdělaný proletariát. I tato vrstva je důležitou a obzvláště příznivou oblastí, z níž se rekrutují stoupenci národního socialismu. K ní patří bohužel velmi značná část mládeže, zejména akademické.

Co se týče sociálního původu, tedy poměr studujících na universitách na př. vůči předválečné době se obrátil: nehledě k dvěma nebo třem procentům studujících z dělnických vrstev, pocházejí dnes téměř dvě třetiny studentů z odvislých a zproletarisovaných nižších vrstev středního stavu a jen něco přes jednu třetinu z majetných vyšších vrstev, kdežto před válkou to bylo naopak. Výsledkem přeplnění universit s jedné, beznadějnosti většiny akademických kariér s druhé strany jest, že profesori i studenti jsou ovládnáni deprimujícím vědomím, že snad pro víc než polovinu vystudovaných není vůbec vyhlídek na kariéru v povolání, nýbrž jen na zařazení — nikdo neví na kolik let — do ohromné rezervní armády nezaměstnaných. Jelikož však velká masa vzdělaného proletariátu z týchž důvodů jako masa proletářů v tuhých límcích lpí pevně na své příslušnosti k maloměšťáctvu, je duchový i politický výsledek podobný: jen malá část se přikloní k socialismu a zejména ke komunismu, kdežto bez přehánění musíme říci, že asi 75 procent studující mládeže je přiváděno k národnímu socialismu, nebo s ním aspoň sympatisuje.

Tři formy protikapitalismu.

Celkem vzato, můžeme říci, že třem nejcharakterističtějším formám německého protikapitalismu odpovídají tři sociální typy: revolučnímu komunistickému protikapitalismu klesající vrstva průmyslového proletariátu, reformistickému sociálně demokratickému protikapitalismu vstoupující vrstva

taboto proletariátu a nacionalistickému protikapitalismu hitlerovského hnutí proletariát v tuhých límčích a zproletarisované střední vrstvy.

Vím, že takové schematisování může být pramenem omylu a že může být poněkud násilné při mnohotvárnosti politických ideových hnutí se všemi jejich zvláštními odstíny a přechodnými zjevy. Nemíním také podat dokonalý a podrobný obraz, chci jen, aby pokud možno jasně vynikly hlavní linie obrazu. Ostatně, v dnešním Německu je rozdíl mezi sociologickým schematem a politickým obrazem mnohem menší než v kterékoli jiné zemi. Neboť nikde nemůžeme tak silně identifikovat strany a jimi zastupované ideové proudy se zájmy určitých, ostře vymezených sociálních tříd a skupin jako v Německu.

V průmyslovém proletariátu není hitlerismu.

Zejména co se týče sociologického podkladu rozdílu mezi proletářským socialismem a národním socialismem, podaly volby do závodních rad před několika měsíci obraz, přímo do očí bijící. Jak známo, jsou zákonem stanovené závodní rady ve větších podnicích rozděleny na dvě části: dělnickou radu a úřednickou radu. Při volbách do úřednických rad projevil se vzestup národního socialismu stejně jako při všeobecných politických volbách; v dělnických radách pak zůstalo procento národně socialistických hlasů tak nepatrné, že můžeme bez přehánění říci, že hitlerism téměř nemá vůbec ohlasu v průmyslovém proletariátu.

Které jsou výjimky:

To platí při nejmenším pro zaměstnané dělníky středních a těžkých průmyslů, tedy pro onu vrstvu, která tvoří organizovaný blok sociálně demokratické strany a odborového hnutí. Proniknutí národního socialismu do kruhů průmyslových proletářů, můžeme konstatovat jen vně tohoto bloku: u dělníků ze zemědělských nebo polozemědělských krajů, kteří, podobně jako masa proletářů v tuhých límčích, po prvé pocítili sociální nespokojenost a proto jeví sklon k národně socialistickému a komunistickému extrémismu; u chronicky nezaměstnaných, zejména u mladších, u nichž je psychologický pochod podobný. V těchto sociálních vrstvách je to často náhodně, svedli-li je extrémism ve své komunistické nebo národně socialistické formě, a co se při časté změně smýšlení u nezaměstnaných a v zemědělských nebo polozemědělských vrstvách projeví.

Ze sociální do nacionální zatrpklosti.

Jsem připraven na poznámku, že sociologický výklad zosvětlení sociální nespokojenosti podle různých proletářských, proletaroidních a zproletarisovaných vrstev není ještě vysvětlením vzrůstu nacionalismu. Jistě že na první pohled patří sociální nespokojenost, vzniklá ze zchudnutí a proletarisace mas, do zcela jiné oblasti než vzrůst nacionalismu. Přes to věřím, že v nárysu sociálních souvislostí, o něž jsem se právě pokusil, najdeme již všechny prvky, které umožňují vysvětlení přeměny sociální zatrpklosti v nacionální zatrpklost (resentiment).

To platí ovšem v podstatě jen pro národní socialism. Můžeme sice i v komunismu nejnovější doby konstatovat neobvyčejné vzájemné probírání národních a sociálních resentimentů. Zápas mezi komunistickou a národně socialistickou propagandou svádí často komunisty k tomu, že přijímají za své Hitlerovo heslo z nacionálního boje proti „otroctví poplatků“, čímž jsou míněny v prvé řadě německá reparační

a úroková břemena, ale upravují je k vlastní potřebě argumentem, že národní osvobození je možné jen sociální revolucí.

Mezi extrémy.

Je ostatně mnoho vrstev, zejména mezi vzdělaným proletariátem a mezi intelektuály vůbec, které takto kolísají mezi komunistickým a národně socialistickým extrémismem. Nesčetné malé propagační organizace a časopisy, jež docházejí ohlasu hlavně u intelektuální mládeže, jsou výrazem nejrůznějších spojení nacionalisticko-militaristického a komunisticko-revolučního úsilí o svobodu. Tento nacionálně bolševický způsob myšlení zasahuje nalevo až hluboko do pravého křídla národního socialismu. Jeho konkrétním společným jmenovatelem je nadšení pro sovětské Rusko.

Úcta k Rusku.

Rusko těší se — i mimo nacionálně bolševistické kruhy — v dnešním Německu neobvyčejné prestiži. Ztělesňuje naplnění právě oněch dvou forem „svobody“, po nichž touží německé masy. Neboť Rusko, jakožto sovětská republika, zbavilo se svých starých zahraničních dluhů i účasti na mezinárodních dlužích a reparačním hospodářství, válku likvidujícím; mimo to je zemí, kde, díky diktatuře proletariátu a pětiletce, není vůbec nezaměstnanosti. Zastupuje tedy v nejrůznějších odstínech dvojí ideál: ideál osvobození od národního vykořisťování a útlaku, a ideál osvobození od sociálního vykořisťování a útlaku.

Nacionalism — nejpohodlnější způsob.

Pro vlastní souvislost mezi hospodářskou situací Německa a novým nacionalismem mají však tyto věci jen symbolický a episodický význam. Základní souvislost je v tom, že pro zproletarisované a proletaroidní střední vrstvy, jež tvoří většinu hitlerovského hnutí, znamená nacionalism přeměnu sociální zatrpklosti (resentimentu) v nacionální. A tato přeměna není náhodná. Spocívá v tom, že vybičování a vyhrocení národního citění je nejpohodlnější způsob, jak kompenzovat utrpený deficit na sociálním citu sebehodnocení a důstojnosti, zvýšením nacionálního citu sebehodnocení a důstojnosti.

Ponížení mění se v povýšení.

Podle mého názoru je právě v tom vysvětlení psychologické úlohy všech fašistických ideologií, jakožto prostředku, kompenzovat potlačenou sociální vůli k moci u spodních a středních vrstev nacionální vůli k moci.

Kolektivně psychologický proces, jenž se tu děje, je svou povahou týž, jež objevila psychologie neuros u jednotlivce. Každý komplex méněcennosti vyvolává přání po kompenzaci, jež zcela nezávisle na konkrétní povaze příčiny komplexu usiluje o nejrůznější formy uspokojení pudu po sebeuplatnění. Neurosy a psychosy nacionalismu mají vzhledem k sociálním a jiným kolektivním komplexům méněcennosti přesně tutěž úlohu, jako ješitnost a touha po moci, ano i jako jejich psychopathologické vystupňování — stihomam a velíkásství — v životě jednotlivce.

K tomu přistupuje skutečnost, že otřesení pocitu sociální bezpečnosti u členů ohrožených tříd vyvolává potřebu vřadit se v jinou kolektivitu. Tu má „národ“ pro maloměstáka tutěž úlohu jako „třídní vědomí“ pro dělníka: dát na místo poníženého „já“ povýšené „my“.

Svrhnout odpovědnost na jiné.

Analogie s individuálním komplexem méněcennosti potvrzuje se také v tom, že jak v kolektivním, tak v indivi-

duálním lidským podvědomí žije nepřekonatelný pud vyhnout se odpovědnosti za určité mravní otřesy tím, že se svrhne na jiné vinníky. Učiníme dobře vzhledem k této souvislosti, nebudeme-li dnes podceňovati mravní účinky vojenského a politického zhroucení z r. 1918. Otřes a ponížení, jaké zažil tehdy německý národ, nezapomene se ani po třinácti letech; zejména pojmá-li se mír na základě reparací, jednostranného odzbrojení a stanovených hranic, jakožto zvěčnění tohoto otřesu a ponížení. V tomto ohledu není materiální újma, která je na příklad ztělesněna v reparacích, o sobě ani tak důležitá, jako její psychologický význam, který je symbolem národního ponížení. Jistě že reparace, které obnášejí až deset procent celkového státního rozpočtu a až tři procenta ze soukromých příjmů, nejsou, jakožto materiální újma, nepatrné. Ale v očích masy Hitlerových voličů má na příklad tato skutečnost mnohem menší význam než její mravní a psychologický důsledek. Jsem přesvědčen, že ani jeden ze sta národně socialistických voličů by nedovedl zodpovědět nejzákladnější školní otázky o obnosu a způsobu likvidace reparací, že by tedy nebyl také s to učinit si i přibližný pojem o velikosti hospodářského zatížení, jež je v nich obsaženo. Tím silněji zato působí představa, že reparační břemena jsou Versailleskou smlouvou zdůvodněna výhradnou vinou Německa na válce a že jejich trestná povaha je vyjádřena v závazku, jenž má trvat až do r. 1988, že má tedy trestati ještě pravnuky válečné generace.

Vzpouru proti tomu všemu můžeme však pochopit teprve pak, uvědomíme-li si ohromný psychologický význam skutečnosti, že porážka z r. 1918 znamenala náhlé zhroucení všech tradičních věr německého národa (nanejvýše s výjimkou jeho socialistické části). Tehdy vznikl komplex, pro nějž se dosud nenalezlo léku. A právě tento komplex je především základem potřeby svalit vinu na jiného. Pro takřka patologické formy této potřeby, jež za různých okolností vznikaly, je nejcharakterističtější Ludendorfova kampaň proti „válečným vinníkům“, vedená od několika let. Týž Ludendorf, před nímž se kdysi chvělo půl světa, zastává nyní názor, že světovou válku zaviniho spiknutí jesuitů a svobodných zednářů, a ve své nenávisti ke všemu cizímu jde tak daleko, že vidí spásu Německa v osvobození se od „cizího“ myšlenkového světa křesťanství a v návratu ke starogermánskému náboženství Wotana a jiných bohů Walhally.

Tyto patologické zrůdnosti ilustrují však jen v směšné, krajní formě povahu potřeby, která u velkých mas usiluje o uspokojení v mnohem vážnější podobě. Neurosa rozpoložení mas není při tom bohužel tak výjimečná jako psychosa jednotlivců. Neboť tak, jak málo vážně můžeme pojímat halucinace takového Ludendorfa, tak vážně musíme pojímat masově psychologický zjev, že ještě třináct let po válce cítí se téměř třetina německého národa pužena, učinit uvnitř vlastních hranic odpovědným za utrpené ponížení „marxism“ a židy, tedy proletářský socialism, komunism a liberální finanční kapitál, mimo hranice pak „cizinu“.

V l i v r. 1918.

Právem se mluvilo o národním socialismu jako o zjevu horečném. Tato horečka však není způsobena jen hospodářskou krizí, nýbrž i otřesem z r. 1918. Jsou tu psychologické souvislosti, jež jsou až do určitého stupně nezávislé na hmotné situaci. Spíše bychom snad mohli mluvit o jakési všeobecné psychologické zákonitosti, která způsobuje, že u všech národů, kteří se zúčastnili války, teprve po určitém počtu let znovu ožily velké, dosud nevyřešené problémy válečné doby, zejména v podobě problémů odpovědnosti a viny.

Válka ještě není mrtva.

V kolektivní i v individuální psychologii jsou určité, i když ne dosud vědecky jasně uchopitelné důvody pro to, proč tak silné poruchy mohou být zatlačeny do podvědomí jen po určité dobu. Ať je tomu jakkoliv, rozhodně se od několika let vyskytují v kolektivní psychologii všech národů zjevy, z nichž můžeme souditi, že se na válku nezapomnělo natolik, jak jsme si snad po deset let představovali. Ukázkou toho je nová obliba válečné literatury, válečného dramatu, válečného filmu, jež zavládla znovu asi deset let po válce. Jak je při tom vědomí znovu souženo zatlačenými představami, ukazuje zejména v Německu nové zakutnění otázky válečné viny.

Probudily se však i jiné zatlačené představy. Právě v dnešní době v Německu neožívá jen zájem o válečnou dobu, nýbrž i o předválečný militarism. To se projevuje nejzřejměji v přílivu a podivuhodném úspěchu operet, vaudevilů a filmových veseloher, v nichž znovu ožívá život garnisony, lesk starého služebního militarismu, staré kasárenské vtipy, stará vojenská hudba a starý parádní pochod. Obecenstvo středních vrstev se toho všeho nemůže ani nasytit. Vidíme tu symptom vzkríšení představ, které se vybavují jednak z válečné hrůzy, jednak ze zrušení vojenské povinnosti a omezení německého zbrojení.

Hrdinské pocity.

V podobném smyslu jsme dosti oprávněni mluvit o národním socialismu jako o pokračování hnutí mládeže prvních poválečných let. Týž pud mládeže dostat se z pout a konvencí rodinného života a školské disciplíny k přirozenějšímu a současně heroičtějšímu životu, jenž se před několika lety vyžíval jakožto putování s kytarami a mandolinami, vyžívá se teď bouřlivě ve zmlilitarizované formě, s bubny, píšťalami a trubkami.

Týž přirozený pud potlačených hrdinských afektů je i základem skutečnosti, že přes výslovně antifeministický program hitlerovského hnutí hlasoval tak velký počet německých žen pro národně sociální stranu; ženy mají zálibu pro vojensko-heroickou symboliku — nejen v uniformách, nýbrž i v ideologii, která zdůrazňuje nutnost silné, ano dokonce brutálně mužné autority. Při všech těchto skutečnostech musíme si uvědomovat pravdu slov Williama Jamese, že hlavní pozitivní problém pacifismu je v tom, abychom „našli mravní ekvivalent za válku“.

Zbožnění citu.

V tomto všeobecném pojetí neomezuje se problém ovšem jen na Německo. K vysvětlení nového nacionalismu v Německu však přistupují ještě faktory, které, i když se nevykytují jen v Německu, tedy tam mají obzvláště akutní význam. Je nápadné, jak silně protiracionalisticky je zabarvena ideologie hitlerovského hnutí. Je plně ve znamení zbožnění citu na újmu rozumu, přírody na újmu civilizace, „mythu“ na újmu vědy, symbolického myšlení na újmu logického myšlení, „krve“ na újmu „ducha“, „života“ na újmu „techniky“. Je těžko nalézt mezi dnešní německou mládeží, s výjimkou socialistické mládeže, posluchačstvo, jež by se s hořkým sarkasmem nesmálo, mluvilo-li k němu o svobodě, pokroku, rozumu nebo objektivitě. Tyto psychologické složky myšlenkového světa národního socialismu můžeme chápati jen jakožto reakci proti racionalisaci, vezmeme-li racionalisaci jako symbol pro všechny změny, jež průmyslová technika v sociálním životě vyvolala. Pokud tu můžeme skutečně mluvit o neurose a kolektivní hysterii, tedy máme v ruce, i když ne celé vysvětlení, tedy aspoň klíč k vysvětlení, vi-

díme-li problém, jako porušení přirozených nebo tradičních životních poměrů mechanisací a racionalisací, do krajnosti vyhnanou.

Nacionalism jakožto náhražka.

Zbývá otázka, proč je výsledek této reakce tak zcela jiný u zproletarisovaných středních vrstev a tak zcela jiný u průmyslového proletariátu, a proč tu zejména hraje nacionalism rozhodující úlohu.

Myslím, že odpověď na to je, že socialistické dělnictvo naučilo se již v druhé nebo třetí generaci převést reakci svých protikapitalistických resentimentů v instituční boj proti hospodářským a sociálním příčinám těchto resentimentů, kdežto zproletarisované střední vrstvy jsou ještě ve stadiu prvního nárazu své reakce na zchudnutí a zproletarisování. Mimo to musíme uvážit, že maloměšťácké, stavovské vědomí zproletarisovaných středních vrstev bylo ještě vystupňováno stoupajícím tlakem kapitalismu. Proto jest jejich protikapitalism současně revoluční a reakční; nebo správněji, vede je od revolučních motivů k reakčním důsledkům. Je protikapitalistický jen svými příčinami, avšak protiproletářský a protisocialistický ve svých cílech.

A zde se objevuje funkce nacionalismu. Nacionalism je v tomto případě náhražka. Je to ideologie, která cestou nejmenšího odporu skýtá sociálnímu komplexu méněcennosti aspoň ilusi vyrovnání, a to ve třech směrech: předně je nacionalism duchovou a politickou hranicí proti socialistickému proletariátu, za druhé opatřuje ideové spojení s buržoasní hierarchií, a potvrzuje tak stavovské zařazení v ní, a za třetí uspokojuje potřebu osvobozující činnosti bezprostředněji a snadněji než autonomní sociální boj, jaký vedou na příklad dělníci ve svých socialistických stranách a odborových organizacích. To je psychologická funkce, již viděl už před mnoha lety Jules Guède, když ostře a nezdvořile nazval nacionalism „socialismem pitomců“ (socialisme des imbéciles).

V ý z n a m n o v é h o n ě m e c k é h o n a c i o n a l i s m u .

Doufám, že i když jsem nepodal diagnosu, tedy aspoň určité prvky diagnosy. Nepovažuji za svůj úkol přidávat k tomu prognosu. Neboť tím bych překročil hranice mezi oblastí vědy a oblastí politiky. Aby však důraz, s nímž jsem pojednával o německém nacionalismu, nevedl k pesimistickým prognosám, jež ostatní složky dnešního Německa přebližejí, připojuji přece: nesmíme sice tento nový německý nacionalism podceňovat, ale nesmíme ho také přečehovat.

Hranice pro vzrůst nacionalismu.

Souvislost mezi jeho ideologií a hospodářskými příčinami ukazuje jistě, že tu nejde o nějakou náhodnou epizodu; ale současně ukazuje, že právě tyto hospodářské příčiny kladou dalšímu vzrůstu národního socialismu, tak říkajíc sociologicky podmínené hranice. Čím více se k těmto hranicím blíží, to jest, čím více přívrženců získává národně socialistická strana — mimo úřednický proletariát a zproletarisované střední vrstvy — mezi voličstvem buržoasních a kapitalistických stran, tím více musí zburžoasnět. Harzburská epizoda beatření se s Hugenbergem, velkopřumyslovými, militaristickými a byrokratickými veličinami z císařské minulosti ukazuje, jak silně se při tom vydává v nebezpečí, že vnitřní rozpor mezi protikapitalistickými masovými motivy a sociálně reakční politikou způsobí jeho rozklad a těžká vnitřní krize že činí konec jeho nynějšímu pokroku.

Avšak vedle toho všeho nesmíme přehlížeti, že nacionalism je jen jednou z mnoha sil, které řídí osud Německa. Je to

konec konců menšina, která tohoto času představuje nejvýše třetinu německého národa.

Oproti velkému pacifistickému bloku sociálně demokratického dělnictva ukázal se až dotud v podstatě bezmocným; neboť svých velkých volebních úspěchů dosáhl téměř výhradně na útraty starých měšťáckých stran. Sociální demokracii vzal jen poměrně malou část voličů. Že ji však tím zasáhl jen na periferii, vyplývá již z toho, že přes určité, poměrně malé volební ztráty organisovaných členů sociálně demokratické strany ustavičně přibývá. Dále nesmíme opomíjet, že paralelně se vzrůstem nacionálního socialismu získává půdu i jeho nejostřejší odpůrce, komunism, jen poněkud pomalejším tempem.

Tragická obtíž politické situace v Německu není tedy ani tak v nedostatku moci rozhodných politických odpůrců národního socialismu, jako spíše ve slabosti sil liberálního měšťanstva, které by mělo uhájit svou zprostředkující posici a pomoci udržet svobodu demokratického parlamentarismu, jakožto půdy k vyrovnání mezi bojujícími směry.

Měšťansko-liberální pacifism, jenž vykonával tuto zprostředkující funkci v době mezi r. 1918 a 1929, jakožto politická moc úplně ztroskotat pro nepevnou linii ve své zahraniční politice a slabost svého odporu proti odpoutanému nacionalismu. Určitý vliv má ještě jen v duchovém světě elity.

Jak dlouho potrvá rovnováha?

To je důvod, proč napětí mezi nacionalismem a socialismem přivedlo nyní v Německu k veslu polodiktátorskou moc, která zastupuje obě jediné velké neutrální politické moci: sociální moc byrokracie a politicko-duchovou moc katolické strany centra, jediného to hnutí, které se ještě nestalo třídním. Je jazyčkem na vahách. Nikdo neví, jak dlouho bude ještě ukazovat rovnováhu. Stejně však je nemožné vědecky předpovědět, kam se pak váha nakloní, nebo které závaží se po řadě otřesů ukáže nakonec nejtěžším.

Jak to dopadne?

Důvody, proč jsem vzhledem k této otázce optimistou, musím ponechat pro sebe; neboť tryskají příliš z politické touhy po jiné budoucnosti Evropy, než aby si mohly činit nárok na objektivitu, jaká je nutná k pouhé diagnose.

Život a instituce

G e l :

Pluk mrtvých hlásí ...

II.

S laického stanoviska možno snad případy vojenských sebevražd roztrždit v ty, kdy je každému toho chudáka, jenž nemohl žít, bezpodmínečně a hluboko líto. Reakce na lítost je hledání vinníka, jak o tom mluvil náčelník hlavního štábu.

Druhá kategorie, to jsou případy, kdy se člověk podívá blíž i na hlavní osobu dramatu. Je třeba ovšem převeliké opatrnosti. Nejen „de mortuis nil nisi bene“. Je tu i nemožnost obhajoby, jež dává mrtvému právo na zvýšenou ochranu cti. Náhoda přinesla na světlo protokolů jeden z nesporných případů té druhé kategorie.

Tento případ je jako voskový anatomický preparát moc škaredé nemoci. Vzbuzuje smíšené pocity — nejsou prostě soucitu ani odporu — ale člověk se na to může podívat s klidem: není to z mrtvého, nikoho to

nebolelo, a je to poučné, protože je to „podle skutečnosti“.

Dne toho a toho v 18 hodin — to už jsou v pěšáckých kasárnách jenom služby a areštanti různých odstínů — přistihl dělesloužící poddůstojník N. v umyvárně té roty ppl . . . (přesná data viz archiv MNO.) vojína O., jak se zaměstnává puškou. Najednou vidí poddůstojník, že na spoušti pušky je provázek. Jedním skokem je četař u vojáka, netáhá se s ním o pušku, ale než ještě voják ví, co se děje, klapne pojistka a zbraň je zajištěna.

Dvě věci totiž znamenají ve vojenské známkomluvě bezprostřední chvíli před sebevraždou zastřelením: jedna zutá bota nebo provázek na spoušti. Infanterák nemůže totiž držet flintu proti sobě a dosáhnout prstem spoušť, protože puška je dlouhá. Chudáci kluci spouštějí výstřel proto buď palcem nohy nebo provázkem, jenž je provlečen kovovým obloučkem pro řemen na pažbě.

Četař sebral pak vojínu O. pušku, zavolal službu a dal vojáka, jenž nepopíral, že se chtěl zastřelit, předvést dozorcímu důstojníkovi. Ten dal vojáčka odvést na marodku a celý sanitní personál ho vzal do ochrany. Za chvíli byla komise pohromadě: velitel pluku, velitel praporu, plukovní lékař, výkonný rotmistr. — Hned nahore v kufříku vojína O. nalezl dopis na rozloučenou: „Musím se zastřelit“, píše vojín O., „protože nesnesu sekýrování od představených.“

Zavolali vojína O. z marodky, vyslychali, vypytaali se, velitel pluku poslal všechny ostatní šarže pryč a mluvil s vojínem O. jako s malým dítětem. Konkrétního případu se nedopátral. Vojín O. byl odveden zase na marodku a po celou dobu vyšetřování — trvalo to mnoho a mnoho dnů — byl strážěn jako oko, šaržovní oko, v hlavě, aby si nic neudělal a nebyl sekýrován.

Vyšetřeno pak bylo toto:

Vojín O. byl trestán v civilu:

Rok před nastoupením pres. sl.: 5 dní vězení (přestupek krádeže),

10 měsíců před nastoupením pres. sl.: 10 dní tuhého vězení (krádež holubů, razítek a oděvu)

8 měsíců před nastoupením pres. sl.: 6 měsíců těžkého žaláře (krádež peněz, zpronevěra jízdního kola).

Vojín O. byl trestán na vojně:

Dva měsíce po nastoupení pres. služby: samovazbou 7 dní.

Tři měsíce po nastoupení pres. služby: samovazbou 10 dní.

Týden dostal pro tuto historii: zažádal si o mimořádnou dovolenou, aby mohl navštívit svoji nemocnou ženu. Vojín O. byl opravdu ženat, ale žena nebyla nemocna. Vojín O. také vůbec domů nejel, jel do domovské obce jednoho spoluvojína, navštívil jeho rodiče, vyřídil vymyšlené pozdravy a vymyšlenou prosbu o něco na přilepšenou. Dostal ranec buchet a 10 Kč. Buchty sám snědl, peníze si nechal. Věc praskla, když onen vojín sám přijel domů a byl dotazován na jakost buchet.

Druhý trest: Opět onemocněla domněle žena. Místo k ní jel vojín O. někam na výlet a byl zastaven četníkem. Dovolenka zněla na „vojína O.“, vojín O. však

měl distinkce svobodníka. Četník vojína O. přivedl do kasáren a trest 10 dní byl jistě velice mírný.

Po každé sebevraždě i po pouhém pokusu o ni vyšetřují se, jak ostatně později ještě vysvitne, i rodinné poměry dotčeného vojáka. V případě vojína O. zjistila četnická stanice domovské obce toto: Vojín O. oženil se před nastoupením presenční služby a to pod nikoliv neobvyklým nátlakem. Se ženou se nesnášel. Když jeho manželka byla dotázána, je-li ochotna vydati dopisy, jež dostávala od svého muže z vojny (aby byly zjištěny případné stesky), učinila tak teprve po dlouhém zdráhání. Jeden z dopisů vojína O. obsahoval tuto velmi zajímavou větu:

„Já už toho mám až po krk, jak mi stále vyčítáš, že já prej pacholek se mám na vojně fajn a nic tady nedělám a ty že se musíš doma dřít.“

Důvěrný kamarád vojína O. vypověděl svědecky: „Vojín O. se mi před časem svěřil, že se zastřelí, protože mu otravuje život jeho žena a její rodiče, kteří ho přinutili ke svatbě.“

Vojín O. ale zanechal dopis, že se střílí pro sekýrování. Nezastřelil se. Je to jako voskový anatomický preparát moc škaredého případu. Lze si ho zblízka prohlédnout s uspokojivým vědomím, že na to nikdo neumřel a že to není z mrtvého. Naopak, lze se z toho přiučit.

Vojín R. se zastřelil dva měsíce po nastoupení presenční služby. V zanechaném dopise označil za příčinu sebevraždy zlé nakládání („sekatura“), kterého se mu dostávalo od dělesloužícího četaře.

Bylo vyšetřeno: v den před sebevraždou měl vojín R. neuvěřitelně, jakoby úmyslně zašpiněnou pušku. Četař ho za to určil k raportu. Večer se však četař dověděl od vojínů, že R. vede divné řeči, že je sekýrován, že ho už dlouho žádný sekýrovat nebude, že se zastřelí, a že pak ti, co ho sekýrovali, uvidí.

Dělesloužící četař došel za vojínem R. do světnice, domluvil mu po kamarádsku, vyložil mu zdlouha a ze široka, že puška má být čistá, pomohl mu pušku vyčistit a nakonec mu řekl: „Tak já ti ten raport odpouštím, nikam nemusíš chodit.“

Bylo dále vyšetřeno, že vojín R., jenž byl v civilu soukromým zaměstnancem, narukoval na vojnu s 8000 Kč dluhů a to vesměs už dávno splatných a zčásti exekvovatelných.

V jeho kufříku byla nalezena obsáhlá korespondence: dopisy sester, bratrů, švagra, strýčků a tetiček vojína R. Z dopisů vysvítalo, že vojín R. psal svým příbuzným, že je už dělesloužícím poddůstojníkem, že se dal aktivovat, že bude důstojníkem, a pod všemi těmito zámkami žádal peníze. V jednom dopise vyčítá bývalý poručník vojína R. (jenž byl sirotkem): „Utratil jsi za 2 měsíce 2000 Kč a ještě jsme zaplatili extrovní uniformu. Už z podílu vůbec nic nemáš.“

I kamarádům si R. stěžoval na rozvrácené finanční poměry. A nakonec bylo vyšetřeno: v poledne před sebevraždou si vypůjčil vojín R. „Příručku pro dělesloužící poddůstojníky“ a dal si od vzdělanějšího kamaráda najít předpisy, kde by se dověděl „co se stane poddůstojníkovi, když se zastřelí nějaký voják a napíše, že to udělal pro sekýrování.“

TNO, Praha

„Včera zastřelil se v kasárnách autopraporu . . . vojín . . . rotu R. . . . Příčinou sebevraždy jsou patrně rodinné důvody.“

Tisíc osmdesát mužů, pluk mrtvých. Jdou do neznáma, pěšáci s jednou zutou botou nebo se špagátkem ve ztuhlých prstech. Dragouni s karabinami, jichž okovy jsou na pažbách šedé od kasárenské zdi, o kterou podepřeli zbraň při posledním výstřelu.

A mají své důstojníky se Steyerkami v umrlčích rukách. Jak na frontě: řadový oficír s moníkem, rozdíl je jen v uniformě, kterou proráží kulka.

Zastřelil se v y š š í d ů s t o j n í k. A zanechal tento dopis:

Budete se ptáti po příčině mého jednání: krátce Vám ji naznačím. Jest to žena, která mne dohnala k tomuto skutku, která si na mne dělá nároky, ale kterou já nemiluji, slovem, nenávidím ji, ale protože jsem se jí vždy bál, neboť je schopna toho nejhoršího, došlo to až k tomu, že jsem jí všechno slíbil, jen abych měl pokoj. A nyní jsem si jí měl vzít za ženu, s ní být pohromadě. Co by to bylo za život, bylo by to utrpení a jistě by jednou došlo k něčemu podobnému, k takovému konci. Sám jsem si to vše zavinil, jak jsem energický, proti ní jsem byl babou. Dnes musí dojít k ukončení celé mé životní záležitosti. Jak vidno, připravoval jsem se na tento čin, dnešní noc jsem celou probděl, přemýšlel jsem, zda snad by bylo nějaké východisko, ale žádného kloudného jsem nevymyslil, nezbývá než smrt. Ta, která mne k tomuto skutku dohnala, přijede dnešního dne pražským rychlíkem (10.27) — jistě mne bude hledat, tož ji to laskavě sdělte, i příčinu, ať zase jede domů a udělá někomu jiného nešťastným. Myslím, že ji to mnoho bolet nebude, jest to žena bez citu, která zná pouze sebe a zvěřenu, s kterou cítí, ale s lidmi nikoliv. Ale přes to ji odpouštím, na pohřeb ať mi nechodí. (Dokončení.)

do ba a lid é

Otto Rádl:

Ona

III. Na dvě otázky.

Dříve ještě, nežli jsem dokončil tuto stručnou studii o některých nových otázkách, jež se vynořily dnes mezi mužem a ženou, došlo mne několik dotazů a pobídek. Dostalo se mi výzvy lékaře, abych si všiml obsírněji v rámci svého článku o otázce vlivu antikoncepční techniky na vztahy dnešních lidí, poněvadž by bylo v ní možno nalézt vlastní jádro rozdílu mezi námi a životem těch, kteří nás předcházeli. Jiná pobídka mne upozornila, že prý řeším vztah pohlaví příliš racionálně a hlavně že přehlížím funkci instinktivních sil v člověku, na příklad žárlivosti, která nedovolí člověku sebevědomému a opravdu mužnému, aby přistoupil pod etiketou nějaké „nové morálky“ na jakékoli shovívavé posuzování „nevěry“. Obě tyto výzvy jsou zajímavé a zastavíme se u nich. Znalost prostředků znemožňujících početí skutečně odlišuje nejzásadnější dnešní dívku od její matky nebo babičky, když byly ve stejném věku. Dnešní mladí lidé žijí volněji a svobodněji nikoli proto, že by jim to dovolovaly morální názory, nýbrž především proto, že jim to umožňuje pokročilý stav techniky. Pohlavní styk mladých mužů s dívkami svých vrstev a téměř úplné vymizení jejich styků s nevěstkami nebyly způsobeny mravním poklesem slušných děvčat, nýbrž odstraněním nejvážnější překážky, která jim v tom dříve bránila. Proto přistupuji k prvnímu námětu ihned, zatím co se u druhého zastavím v části další.

N e n á p a d n ě.

Obecné rozšíření zkušeností o tom, jak je možno zabránit početí, není ani dnes ještě úplné. Je nejen ome-

zeno na civilisované rasy, nýbrž zůstává i mezi ní z velké části společenskou výsadou vládnoucích zámožnějších a vzdělanějších anebo alespoň městských tříd, tak jako téměř všechny ostatní příjmné a prospěšné věci tohoto světa. V dnešním společenském řádu je ještě mnoho zájmů silných a mocných, které se staví proti tomu, aby nutnost mítí děti mohla být libovolně vyloučena a aby bylo možno regulovati jejich počet na míru odpovídající hospodářským předpokladům rodičů, stejně jako čas jejich narození. Vzhledem k tomu, že v lidské společnosti všechny vymoženosti, které posilňovaly postavení chudého člověka a zvyšovaly jeho nezávislost i jeho možnost disponovati volněji se svým životem se smělými užitími jen velice pomalu a jenom tehdy, když to bez nich prostě už jinak ani nešlo — zdá se mi, že by i znalost prostředků antikoncepčních byla bývala zůstala omezena ještě i dnes jen na nejzámožnější vrstvy, kdyby proti třídnímu zájmu vládnoucích, aby bylo na světě mnoho chudých lidí lacino pracujících, nebyl vznikl jiný třídní zájem, aby bylo prodáno mnoho výrobků nové nesmírně vzrůstající industrie kontracepčních výrobků. Tento zájem, směřující k okamžitému zisku, tu převládl na úkor zájmu prvního: neboť z nejtýpčtějších znaků kapitalistického hospodářství je, že si nikdy neodřekne momentánní profit, třeba se i tak dále k budoucí škodě vlastní třídy. Této krátkozrakosti máme co děkovati, že prostředky zabráňující početí nezůstaly ani Kabbalou mála zasvěcenců, ani příjemným privilegiem nejbohatších, nýbrž že si může dnes každý chudák, který má padesát haléřů na korespondenční lístek, vyžádati zevrubné poučení o tom, jak si má počínati.

Toto poučení se mu neuděluje, jak bychom se mohli pošetile domnívati, snad v lidovýchovných kurzech, ani ve školách, ani v lékařských letáčích, rozdělovaných sociálními úřady. Ne, stát a obec ještě dnes říká, že nemá kdy se starati o podobný privátní plaisir svých občanů. Proto se toto poučení uděluje nejvýš individuální cestou, a to na objednávku korespondenčním lístkem s udáním přesné adresy, bezplatně a vyplaceně, s připojeným ceníkem se mnoha ilustracemi a zasílá se v uzavřeném obalu bez udání zpětné adresy, diskretně a nenápadně.

M i l ý b ů h a s p o l.

Zdá se, že na tomhle postupu není něco v pořádku. Dělá se tu pikantní záležitost z věci vážné a nesmírně důsažné. Z věci, která změnila celý soukromý život a přinesla veliké osvobození člověka. Z věci, která postavila morálku na novou, konkrétní bási.

Neboť chcete-li si dnes odpovědět na otázku, co je mravné a co nemravné, nedostanete se z místa, neujasníte-li si dříve, odpovídá-li morálním principům učiniti z plození dětí věc řízenou rozumem, ať už ohledy soukromými nebo veřejnými potřebami populačními, či je-li třeba ve jménu morálních zásad vzdáti se jakýchkoli zásahů na tomto poli a ponechat rozhodnutí o tom, má-li přijíti na svět nový člověk, mocnostem nadzemským: pánu bohu, vševládnoucí přírodě nebo požitému alkoholu.

Tyto mocnosti vládly dosud nepochopitelně a ponuře nade vším, co bývalo spojeno s otázkami pohlaví. Ve filosofii, která věřila v život posmrtný a viděla ve všem, co poutalo člověka k této zemi, nebezpečí pro věčnou spásu, dostaly věci sexuální pojmenování s mlstva. Tato filosofie se dostala s tímto pojmem a s jeho za-

fazením mezi sedmero smrtelných hříchů do jednoho ze svých smrtelných nejvážnějších rozporů se životem, na štěstí však promíjela s poměrnou lehkostí i tento hřích, který si kněžské kasty s přísnou oblibou od dob divošských přes stará náboženství až po římské papeže vyhrazovaly pro sebe.

H ř í c h , a č k o l i v a n i e .

Pod vlivem tohoto církevního nazírání zůstává ještě i dnes celé průměrné myšlení širokých vrstev. I při sebe liberálnějších založení má člověk někde tajně skryté přesvědčení, že nosí v sobě přece jen něco hříšného, jednu tělesnou funkci, kterou pán bůh nemá rád, ačkoliv nikdy ho nenapadne namítati něco proti trávení, smrkání a jiným věcem, stejně nezbytným nebo do soukromí odsouzeným. Ani při docela vědeckém nazírání na život a přírodopisném pojmání zvířete hominis sapiens nezavírá se třeba akademický inteligent tajného přízvuku zapovězenosti, s nímž bude docela podvědomě spojovati proměnu určitého sekretu svého organismu, vznikajícího v testech, shromažďujícího se v epididymidě, promenujícího odvodným ductem přes ampullu a skrze ductus ejaculatorius až do urethry — ve spojení s určitou reakcí nervů a s určitým soukromým potěšením, pro něž se objevují světy, vedou války, vytvářejí zázraky, vyhazují milionové kapitály a střádají lyrické básně.

Z á k o n y a ž l á z y .

Snad bylo odůvodněným spojovati sekreci pohlavních žláz s představou něčeho nesmírného, osudného, co zajímá bohy a co je zapovězeno — v době, kdy pohlavní spojení znamenalo vytváření nového života. Člověk však zkrotil přírodu i v sobě a tohle nazírání stalo se dnes atavismem, z něhož neplyne nejmenší užitek. V době pokročilé techniky antikoncepční není pohlavní spojení hříchem.

Nebylo by ovšem na druhé straně nic pošetilejšího, než bagatelisovati tuto funkci a přezíratí, že představuje nejzávratnější emoci, nejstrašnější vytržení ze sebe i nejmohutnější koncentraci, že znamená jedinou chvíli prolomení věčné lidské samoty a splynutí ve vteřinu dvojžití, v explosivní smíšení dvou tvorů, kteří jinak po všechny chvíle jen bezmocně narážejí na neprostupnou skleněnou stěnu mezi dvěma dušemi. Tomuto fyziologickému úkonu neběžeme však jeho závratnost, zbavíme-li dnes odia hříchu věci špatné a spojené s ďáblem. Budeme-li nahlas říkati, že pohlavní styk má míti možnost stejně přirozeného a volného vyžití, jako kterýkoli jiný úkon organismu; že se má zpravidla dítí bez následků a bez nebezpečí otěhotnění a jen v případech, kdy si rodiče dítě opravdu přejí a kdy mohou hospodářsky zajistiti jeho výchovu, má vésti k početí; že nemá býti zabraňován normálním a zdravým mladým lidem v době, kdy jsou dospělí, a kdy jejich tělesný růst je ukončen, naopak, možnost pohlavního styku bez úmyslu míti děti že jim má býti usnadněna novým řádem morálního a společenského nazírání. Že to je možno bez náhlých revolučních převratů, pokusíme se ukázati později.

N e p o v o l a n ý m v s t u p z a k á z á n .

Dosud bývaly uváděny tři argumenty proti všeobecnému připuštění a rozšiřování prostředků antikoncepčních: dva lidské a jeden božský. Státy říkaly, že mnoho porodů znamená mnoho vojáků. Kapitalis-

té říkali, že mnoho porodů znamená mnoho dělníků. Mnoho vojáků znamenalo slávu a výboje státníků a mnoho dělníků znamenalo laciné pracovní síly a bohatství a příjemné živobyčí. Proto bylo omezování koncepcí zločinem proti státu a společnosti. Na utvrzení těchto dvou lidských důvodů přistupoval důvod třetí, božský. C í r k e v říkala, že se nesmí nijak bránit tomu, aby stále další děti přicházely na svět do bídy a proti vůli rodičů a k rozmnožení anebo dovršení jejich strádání, poněvadž by to byl hřích. Nevím, jaký zvláštní interes má na tom pán bůh, spí-li Václav Dlabač, otec pěti dětí, toho času bez práce, se svou ženou s použitím kotonu, a nedovedu pochopiti, proč by se starý pán na nebesích měl cítit nějak zvláště dotčen tím, že si Martička Počtová, písarka v advokátní kanceláři s platem 300 Kč měsíčně, dala od své kamarádky poradit, jak je to třeba nastražit, aby nepotřebovala se strachem počítati dny, kdyby se snad její Rudolf stal zase večer tak bouřlivým a ona mu už nedovedla odříci všechno, čeho se dosud tak bála. Rozumím však tomu, že církev měla po celou dobu svého trvání vždycky převelice na srdci zájmy mocných států a bohatých vládců a nikdy se nerozmýšlela vydávati jejich interesy za přání svého představeného na nebesích, který ovšem nemohl poslati opravu podle devatenáctého paragrafu ani z důvodů prestižních poslati své plinomocníky ke všem čertům.

S k o r o a n e k d o t a .

Tak se stala z otázky přípustnosti či nepřípustnosti kontracepčních prostředků otázka militaristických států, kapitálově silných vládnoucích tříd a ideově přísluhující církve. Podnes je v mnoha evropských státech, v Anglii a také v Americe z a k á z á n o poskytovatí knihou či jinak poučení o tom, jak zabrániti početí. Bertrand Russell, syn vikonta a člen sněmovny lordů, byl v Anglii za filosofickou studii „Manželství a mravnost“ r. 1929 vystaven prudkým útokům a autorka brožury o pohlavních věcech, již bylo rozdáno tisíce výtisků Ymcou a Ywcou, Marie Ware Dennetová, byla téhož roku pro šíření nemravné literatury odsouzena v Brooklyně k pěti letům žaláře nebo pokutě 1000 liber. (160.000 Kč). Všechny tyto zákazy vycházejí z nepochopení lidské povahy, nikoli snad ze zlomyslné nepřejčnosti, v níž by vládnoucí vrstvy zarputile nechťely popřáti chudším lidem nenákladnou radost, ono potěšení, o němž vypráví v pravdivém příběhu jedna pražská sociální pracovnice.

Horlivá pracovnice známé sociální instituce intervenovala v lednových dnech velké bídy v barákové kolonii za Vysočany ve špinavé prkenné díře. Viděla tu mezi čtyřmi maličkými dětmi ženu, která sotva dokojila a již čekala opět další porod. Přispěla ženě jak bylo možno, a mezi jiným jí také domluvila, aby se v budoucnosti pokud možno zdržela nového otěhotnění, které jí tělesně vyčerpává a zhoršuje jen bídu celé rodiny. Této radě se však dostalo nepřátelsky nevlídného přijetí a rázného odbytí: „Atsi. To bych byla blázen. My beztak vůbec nikam nepříjdeme. Já už jsem nebyla biograftu, ani nepamatuju, a tohle je s mužem naše jediná zábava, kterou máme“.

D ě t i s e p ř e c e r o d í .

Zákazy státu a církve, směřující proti rozšiřování prostředků antikoncepčních, nevycházely z motivů tak dobromyslně humanních, jako starostlivost naší dámy z přední sociální instituce, nýbrž byly zakořeněny

v obavě, že by většina lidí neměla vůbec dětí, kdyby nepřicházely na svět samy, nenadále a neodvratně jako pohroma. Neboť ačkoliv znamenalo mnoho dětí ještě před šedesáti lety pro zaměstnavatele lacinou pracovní sílu a pro rodiče pohodlný zdroj výdělků, byl tento příjemný stav zákony o práci dětí náhle zrušen a mítí dětí stalo se dnes břemenem, věcí nákladnou, na niž se doplácí, zkrátka pasivním obchodem. A přece prakse přesvědčuje o opaku: děti se rodí dále. Touha mítí dětí je něco odlišného od touhy po rozkoši, která byla vypsaná od přírody jako prémie za pozdější strádání. Státy se mýlily. A tak došlo na př. u nás, kde v malé společnosti byl vývoj snažší, narážel na menší množství překážek a kde podobných zákazů vůbec nebylo k novým útvarům daleko přirozenějším, než ve státech západních.

Došlo alespoň fakticky, třebaže dosud bez morálního uznání a bez aprobace společenské, k vytvoření stavu, který popisuje Bertrand Russell:

„Objevením prostředků kontracepčních dospělo se k rozdílu mezi plozením a pouhým pohlavním stykem. Prostředky proti početí naprosto změnilý názor na pohlaví a manželství, takže se stalo nutným dělati rozdíly, na které se dříve nemusil brát zřetel. Lidé se mohou sejít pouze z důvodů sexuálních, jako se to stává v prostituci, anebo k přátelskému soužití, v němž je zahrnut prvek sexuální, jako je tomu v kamarádském manželství soudce Lindseye, anebo proto, aby vychováli rodinu. To jsou všechno rozdílné cíle a morálka, jež se směšuje libovolně v jedno, nemůže odpovídat moderním poměrům.“

Je zajímavé, že tolik nových fakt a tolik důsledků pro změnu společenského hodnocení sexuálních vztahů, jež zní ještě leckde revolučně, se u nás vžilo rychle a snadno. Čtete v populárních ilustrovaných týdenících nebo v ženských časopisech, které mají statisícové náklady, nejvýš zajímavé hlídky: „Dopisy“, „Nabídnutí k sňatku“, „Ženský rádce“ nebo „Dopisy čtenářů a čtenářek“. Z celé té záplavy strašných banálností a hrozně syrové pravdivosti, ze všech těch bezradných a sebe nebo druhé bezohledně obžalovávajících výlevů, z celého toho minuciózního obrazu života, který odhaluje pravdu i tam, kde sentimentálně přebarvuje a tendenčně překresluje — ze všech těch exhibujících a citově nestoudných přiznání vidíte obraz erotického života průměrného a podprůměrného člověka se svými věčně stejnými problémy. Ale také s tím, co přináší dnešek nového v těchto vztazích. I to, oč se právě zde zajímáme. (Příště dále.)

dopisy

Protest proti „Ní“

Vážený pane redaktore!

Je-li Přítomnost časopisem inteligence, pak její čtenáři nepochybně nesmí dovolit, aby z ní byl učiněn nějaký církevní časopis, z něhož přijímali by poslušně vše, co by se jim v něm k vězení předkládalo. A nenacházím-li v ní někdy dosti protestů proti omylům, tu zmocňuje se mne jakýs neklid. Tento neklid zvláště intenzivně se mne zmocňoval při čtení atrakční studie „Ona“ od p. O. Ráda.

Očinit chaos a zmatek, který bude v mladých duších způsoben článkem „Ona“, vyžadovalo by nejméně tak obsáhlé studie, jako je tento článek. Pan O. Rád mistry sice dosti správně vytýká některé chyby starší morálky společenské, ale většina vět jeho článku již teď prozrazuje, že autor je sám

typický příklad dítěte svého věku, v morální či lépe v nemorální dogmatice naší doby úplně utonulého.

Nedovede-li dnešní moderní dívka do dvaceti let zachovati si panenství, pak to naprosto není dokladem pro to, že panenství a zdrželivost není nejkrásnější a nejjvýš než je to jen doklad toho, že onen duch tíže, jehož tlak na dnešní lidstvo mistrně vyličil náš vynikající mladý filosof J. L. Fischer (ve své brožurě „O neklidu dneška“), dolehl především nejtragičtějším způsobem na poválečnou mládež, takže dnešní bezduchá dívka není již nikomu nadějí na harmonické spolužití v manželství. Nikdo v ní také nemůže vidět budoucí dárkyni života, budoucí vychovatelku, mající stavěti hmotné a duchovní základy budoucího lepšího člověka a tím i lidstva, zotročilého dnes hmotou; v dnešní O. Rádlem na odív vystavované dívce s bohatými zkušenostmi předmanželskými nemohu, prosím, viděti nic než... Ano, máte to slovo právě na jazyku.

Je-li dnešní dívka duchem opravdu tak chudá, že neví, co jest jejím úkolem předmanželským, spokojili-li se v přípravě své době předmanželské prostým používáním prostředků antikoncepčních a domnívali-li se při tom, že tím zbavena je podezření z nevědomosti a dostatečně připravena pro svůj budoucí úkol, pak je to nový příklad, jak duch tíže srazil k zemi v těchto padlých dívkách nejkrásnější mravní ideje, darované lidstvu největšími jeho duchy. A čteme-li ve statistikách sňatků, že rozvedená žena má mnohem větší vyhlídku znovu se provdati, pak vězte, že pokud ji má, je to táž padlá dívka s bohatými zkušenostmi předmanželskými, zakladatelka to tolika šťastných půlročních až 14denních manželství.

Ó, staří etikové, kde vy se všichni berete se svými poznávacími schopnostmi mravních norem za dnešními, jako psi po ulici pobíhajícími a tvářícími se objeviteli důvěrného poměru mezi studenty a studentkami, dělajícími zdařilé pouliční útoky biografické, ideálním to materiálem pro stáda hltavě se pasoucí na bujných a hodně postříbřených lukách radikálních večerníků! Jaké to nadějně ve studiu tak ideálně prospívající studentstvo, jehož plody mladé tvořivosti máme možnost okoušeti v podobě různých těch Trnů, Trampů etc., v nichž jsou tak krásné rázkavky, jak tvoří duch „zbavený enervující předrážděnosti, s roztavenými již vzněty mladé fantasmie přirozeným fyziologickým vyrovnáním!“ Mohl bych podati doklady z vlastního pozorování a můžete se informovati o životě těchto objevitelů sami v A. C. Norově „Jednom pokolení“. Nenačnete mezi nimi takového, který by se zabýval vážně i jen otázkami vlastního svého budoucího postavení, tím méně ovšem sociálními otázkami dneška. Proto o nich A. C. Nor nic kloudného nemohl ani napsat. Hleďteje mezi nimi mladého Masaryka, založivšího něco jako „Atheneum“, nebo „Naši dobu“, v němž by se ukázalo že studenti chápou dnešní dobu a dbají dnešního i budoucího úkolu v ní. Rád bych věděl, kolik z nich objevilo a také čte Přítomnost. Sotva ji čte pozorně také O. Rád, neboť musil by pak objeviti v nedávném jejím čísle Peroutkovu větu, že hospodářský systém nelze srovnávat s milenkou, nýbrž jen s hospodyní, kterou možno, nekoná-li dobře svůj úkol, vyměnit. Nelze však smlouvat a čachrovat s milenkami, neboť milujeme-li někoho opravdu a je-li naše láska přijata, milovati jej můžeme věčně. Jsem pevně přesvědčen, že k tomu naprosto není třeba takových předmanželských zkušeností, jež nemohou se obejít bez antikoncepčních prostředků, jež nejsou ovšem vynálezem ďáblovým, nýbrž jen velmi výnosným obchodním artiklem kapitalistických podnikatelů, kteří dovedou všeho využití a sice tím horlivěji, čím více se tím hoví živočišným pudům davů.

Připojuji se k Čapkovu „věřím“ ze 7. čísla Přítomnosti a rozšiřuji je na to, že věřím, že se zase bude milovati srdcem srdce, duchem duch; prozatím však musím skončiti trochu pe-

simisticky Šaldovými slovy z poslední úvahy jeho „Bojů o zítřek“, který ještě není dobyt (ten zítřek totiž): „Ležela země přede mnou, vdova po duchu“.

Senec, z4. II. 1932.

J. Páleníček, studující.

P. s. „Přítomnost“ přece není časopis, který vznikl proto, aby přijímal klidné přítomnost takovou, jaká je, a nenajde-li se v ní místa pro protest — nemyslím tento můj — proti bezduché a bezmyslenkovité akcepci padlé přítomnosti, profanující všechny dosavadní vymoženosti ducha, pak zmocňuje se mne znovu neklid, neklid dneška.

S projevem hluboké úcty

J. P.

(Poznámka redakce. Považujeme za svou povinnost podotknouti, že došla nás celá řada takových protestních projevů od mladých lidí a přiznati se, že máme z těch protestů radost. Ideál promiskuity není naším ideálem, a těšíme se z toho, co sami mladí, do života vstupující lidé o tom píší. Neuveřejňujeme článek p. dra Rádlu proto, že bychom jím zamýšleli podati nový morální zákon, nýbrž proto, že podle našeho mínění autor v něm vystihuje dobře některé moderní skutečnosti. Závěry autorovy nejsou závěry našimi. Ostatně po dokončení článku sami na něj odpovíme.)

nové knihy

Přehled dějin čsl. literatury od prof. dra Fr. Šimka vyšel v 9. vydání, rozmnoženém a doplněném o nejnovější spisovatele v nakladatelství J. Svátek v Praze. V přehledné formě zpracování jest obsáhlý materiál literatury od počátku literárního tvoření až po naše časy.

Dělníkem v Americe (Roboti či lidé?), tak se jmenuje kniha H. Dubreuil, který byl do svého 30. roku kovodělníkem a je dnes jedním z vůdců francouzských odborů. Šel do Ameriky bez peněz a bydlil tam nikoliv v hotelu, nýbrž v boardinghouse dělníků, stál ve frontě nezaměstnaných před branami Fordových závodů, pracoval celé týdny a měsíce v nejrůznějších dílnách a továrních podnicích Nového světa; proto jest jeho kniha skutečným obrazem Ameriky, podaným z bezprostřední zkušenosti, které nepoznají globetrotteri a reportéři časopisů. Atmosféra dílen, způsob života dělníků, organizace továren pozorována ze zdola, to, čemu se můžeme naučiti

od Ameriky a co je v Evropě lepší, o triumfu ruční práce, výhody a nevýhody mechanisace, lidová hygiena, sociální problém, svazy dělnické a j. Nikdo v něm neviděl pozorovatele, a tak mohl neovlivně zaznamenávat pravou skutečnost. Kniha vyšla ve sbírce „Prací k úspěchu“ jako její 4. svazek a je za Kč 33.—.

Společnost národů, idea míru a právní organizace lidstva v minulosti, přítomnosti i budoucnosti je předmětem studia díla prof. Masarykovy university M. A. Zimerna, které s předmluvou Dr. Ed. Beneše právě vyšlo v Orbisu (Praha XII). Idea pozoruhodného plánu sdružení států v organizaci, v níž by vládl princip národní rovnoprávnosti, má svého předchůdce v našem Jiřím z Poděbrad, který již před sty lety o ní přemýšlel a právě proto toto dílo zrovna u nás by mělo být přijato se zaslouženou pozorností. S. N. se zrodila jako jeden z přímých důsledků světové války. Jejím ustanovením byl učiněn pokus vytknouti nové cesty v životě Evropy i celého světa. Životním zájmem Československa je podporovati její snahy, neboť pro ideje, jichž je S. N. nositelem, jsou v našich dějinách i v současnosti předpoklady morální a dokonce i náboženské povahy. Obsáhlá práce autorova není jen historickým přehledem, ale i výkladem právní organizace Společnosti národů a je rozdělena na tři části. I. Mezinárodní právo a idea S. N. II. S. N. v platném právu, III. Budoucnost S. N. Téměř na 400 stranách je snesen bohatý materiál o S. N. a jasně vysvětlována její organizace a její cíl. Vážné a podrobné poznání S. N. předpokládá znalost tohoto díla. Vyšlo ve větší řadě „Politické knihovny“. Brož. Kč 60.—, váz. Kč 75.—.

Dnešní světová krise byla a je v nemalé části zaviněna nedostatečnou správou, jak všeobecnou, tak správou podniků průmyslových a obchodních i správou veřejnou. Vždyť, co znamená spravovat? Nic méně než: plánovat, t. j. zkoumat budoucnost a sestavovat program činnosti; organizovat, vytvořit hmotný i sociální organismus; řídit, totiž udržovat sociální organismus v pravidelné a řádné činnosti; koordinovat, čili spojovat, sjednocovat, usměrňovat i sladit všechnu činnost a úsilí; kontrolovat, t. j. bdít, aby se všechno opravdu provádělo tak, jak bylo určeno. Prozkoumáme-li podrobněji dnešní politické, hospodářské i sociální poměry, zjistíme, jak mnoho se hřeší proti uvedeným požadavkům; hodně z nedobré vůle a z neschopnost, ale nemálo také z neznalosti skutečných zásad a pravidel řádné správy. Proto jako na zavalitou se objevila v českém překladu kniha francouzského průkopníka řádné správy H. F a y o l a: *Zásady správy všeobecné a správy podniků*. (Nakl. Orbis v Praze, ve sbírce „Organizace a zřízení“, sv. II. Cena Kč 35.—.)

Emil Vachek: *Dvanácti hlasy ano*. Nákladem Sfinx, Praha. Celý cyklus „Romance o chámě Dynybylovi“ znamená nejvyšší Vachkovo vypětí slohotvorné. Ve *Dvanácti hlasy ano* vzniklo dílo, které toho úsilí vyvrcholilo. Vyšlo v díle Emila Vachka jako osmý svazek. Stran 304. Cena brož. Kč 35.—, váz. Kč 50.—.

listárna redakce

Redaktor tohoto listu byl čtrnáct dní mimo Prahu a může teprve nyní vyřídit korespondenci.

různé

Gramofonový repertoár. Ouvertura „Prodané nevěsty“, nahaná Berlínskými filharmoniky pod taktovkou Ericha Kleibera na desce Ultraphon, je z posledních novinek tohoto čile si vedoucího podniku jednou z nejhodnotnějších. Deska má číslo E 1017. Upozorňujeme na ni naše čtenáře.

70%

všech majitelů vozů hlavních pěti čsl. značek jezdí — podle posledních oficiálních dat — v automobilech PRAGA a ŠKODA — Toť důkaz o jakosti a rostoucí oblibě našich výrobků — Vzestupem prodeje v uplynulém roce nabyt podíl vozů Škoda a Praga ještě další převahy a dosáhne již brzy počtu PRVNÍCH PADESÁTI TISÍC

AKCIOVÁ SPOLEČNOST PRO VÝROBU A PRODEJ AUTOMOBILŮ
PRAHA X, KARLOVA UL.

Velký výběr

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner. Brno-Česka 16.

SVS
15

Státní cenou pro rok 1929
byla poctěna kniha Vojtěcha Martínka

PLAMENY

kteřá vychází právě ve druhém vydání.

„To není ledažak improvisačně hozeno, to je promyšleno, propozorováno, pomalu a obzvláště kladeno na papír, takže četba je zároveň radost z ladného a lepého díla.“

Jindřich Vodák

Román PLAMENY podává v rámci rodinného dramatu pohnutlivý příběh ostravského kraje. Je to druhá kniha dramatické trilogie, nazvané ČERNÁ ZEMĚ, jejíž první svazek, JAKUB OBERVA, vyšel již před měsícem.

Obě knihy vyšly v edici SVS 15, jejíž značku vidíte nahoře. Je to zkratka pro knihovnu SUBSKRIPČNÍ VYDÁNÍ SFINX, ve které vycházejí romány známých českých autorů, svazek za 15 Kč. Každý knihkupec vám nezávazně předloží vyšlé svazky a dá vám zdarma prospekt.

SFINX, B. JANDA, PRAHA, KARLOVO NÁM. 15

Knihy Sfinx

NOVINKA-KNICKERBOCKER

Rudý obchod láká za Kč 24'-

Rudý obchod hrozí za Kč 24'-

„Zvláště dvě oblasti silně vzrušují československý zájem: Amerika a RUSKO, dva nejdůležitější problémy budoucích osudů lidských. Duhamel a KNICKERBOCKER nejsou v tom ohledu se svým úspěchem zjevy náhodné, oba tu jsou i vůdci představitelů dvou sfer vyjádřených i množstvím četby obdobné.“ Lidové Noviny v anketě o nejzajímavějších knihách

Nákladem České grafické Unie a. s. v Praze
U všech knihkupců

BASSOVA VESELÁ KNÍŽKA

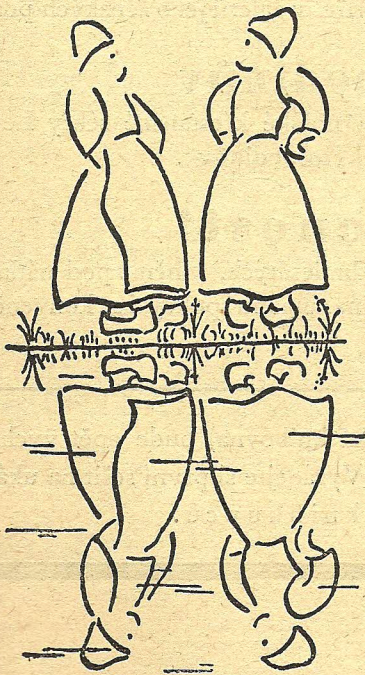
Klapzubova jedenáctka

s kresbami JOSEFA ČAPKA
vychází tento týden již v pátém vydání.

Brožovaná Kč 15'-, vázaná Kč 27'-

U všech knihkupců!

Fr. Borový, nakladatelství, Praha

I. vydání knihy Karla Čapka

Obrázky z Holandska

rozebráno během jednoho týdne

II. vydání brožované Kč 12'—, vázané Kč 27'—

Dostanete u všech knihkupců a u fy

Fr. Borový, nakladatelství, Praha II, Národní tř. 18

STANDARD LIBRARY

Aventinská Anglo-americká knihovna zahájila za redakce Dr. O. Vočadla po dovišení první pětadvacítky, znamenající vesměs velkou kulturní hodnotu světové literatury, nový, již

VI. ROČNÍK

s tímto pozoruhodným programem:

H. H. RICHARDSON: **Ultima Thule**

Největší psychologický román tohoto století. Autor líčí duševní i hmotný úpadek australského lékaře a jeho osudy v drsném prostředí pátého světadílu

Dr. O. VOČADLO: **Anglická literatura XX. století**

Dílo, psané redaktorem Anglo-americké knihovny na podkladě veškeré příslušné odborné literatury, zahrnující celou anglickou, anglo-irskou a koloniální literaturu *moderní doby*. V perspektivě třiceti let hodnotí se tu dílo hlavních představitelů anglické literatury.

JOHN GALSWORTHY: **Sestra**

Galsworthy opouští zde svoji společenskou satiru forsytovské generace, aby se svým známým uměním nakreslil skvělý profil typické anglické dívky z vyšších středních vrstev — nejkrásnější snad portret v galerii jeho ženských postav.

S. G. MILLIN: **Příchod Hospodinův**

V pozadí románu rozvíjejí se osudy černošské křesťanské sekty Levitů, očekávající s dojemnou radostí „příchod Hospodinův“.

E. WHARTON: **Věk nevinnosti**

Román z newyorského prostředí z let sedmdesátých, v němž pod nátlakem puritánských předsudků je donucen hrdina románu spokojiti se konvenčním manželským štěstím.

Standard Library (Aventinská Anglo-americká knihovna) bude opět vycházeti v týdenních sešitech o 32 stranách za cenu Kč 2'80. Vyžádejte si první sešit na ukázkou. K dostání u všech řádných knihkupců.

V Y D Á V Á

AVENTINUM

nakladatelství Dr. Ot. Štorcha-Mariena, Praha II, Purkyňova ulice číslo 6